

Katedra: filosofie
Studijní program: ZŠ, 2. stupeň
Kombinace: občanská výchova – chemie

**Postavení ženy – intelektuálky – v české společnosti konce
19. století s důrazem na osobnost a zejména
vzdělavatelské aktivity Elišky Krásnohorské**

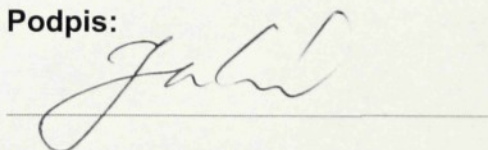
Status of intellectual woman in czech society in the end of 19th
century with emphasis on personality and educational activities of
Eliška Krásnohorská

La situation de l'intellectuelle en monde tchèque de la fin de 19ème
siècle avec un accent sur la personnalité et l'activité de Eliška
Krásnohorská.

Diplomová práce: 2002–FP–KFL-041

Autor:
Jitka Jacíková

Podpis:

Adresa:
Lidická 373
53009, Pardubice

Vedoucí práce: PhDr. Luďka Hrabáková

Konzultant: -----

Počet

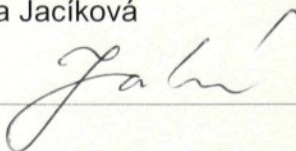
stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
63	14941	0	0	15	5

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Liberci dne: 2002-04-17

Jitka Jacíková

Prohlášení k využívání výsledků DP:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé diplomové práce (prodej, zapůjčení, kopírování, apod.).

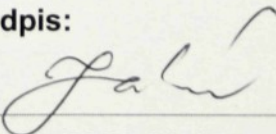
Jsem si vědoma toho, že: užít své diplomové práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Diplomová práce je majetkem školy, s diplomovou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu diplomovou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Jitka Jacíková

Podpis:

Adresa:

Lidická 373

530 09, Pardubice

Datum:2002-04-17

Poděkování:

Dovolte mi na tomto místě poděkovat všem, kteří mi pomáhali svou radou a praktickými zkušenostmi nejen při tvorbě této práce, ale i během studia.

Jmenovitě mé poděkování patří PhDr. Evženu Lukešovi, PhDr. Stanislavě Müllerové a zejména PhDr. Ludce Hrabákové, vedoucí diplomové práce při FP TU Liberec za podnětné rady.

Zvláště bych chtěla poděkovat svým rodičům za jejich velikou toleranci a podporu po celou dobu mého studia.

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6

Tel.: 048/535 2515

Fax: 048/535 2332

Katedra: ...filosofie.....

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant) Jitka Jacíková

adresa: Lidická 373, Pardubice, 53009

obor (kombinace): občanská výchova – chemie

Název DP: Postavení ženy - intelektuálky - v české společnosti konce 19. století s důrazem na osobnost a zejména vzdělavatelské aktivity Elišky Krásnohorské

Název DP v angličtině: Status of intellectual woman in czech society in the end of 19th century with emphasis on personality and educational activities of Eliška Krásnohorská

Vedoucí práce: PhDr. Luďka Hrabáková

Konzultant:

Termín odevzdání: září 2001.....

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 13.9.2000.....

V. Karda

pro děkan

Bohumil Nášel

vedoucí katedry

Převzal (diplomant): Jitka Jacíková

Datum: 14.9.2000

Podpis: Jitka Jacíková

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Univerzitní knihovna
Voroněžská 1329, Liberec 1
PSC 461 17

1146/02P

KFL/ory
43 s., 21 s. příl.

Cíl DP:

Diplomantka v práci popíše na základě dostupných pramenů situaci vzdělaných a intelektuálně orientovaných žen v české společnosti v závěru 19. století s důrazem na jejich společenské postavení, možnosti uplatnění ve veřejném životě, postavení v rodině případně v zaměstnání, spolkovou a politickou činnost.

Jádro diplomové práce bude zaměřeno na odkaz osobnosti Elišky Krásnohorské jako reprezentantky českých intelektuálek této doby. Studium zejména archívních pramenů diplomantka systematicky popíše aktivity této osobnosti v různých oblastech, zaměří se ovšem především na její úsilí na poli ženského vzdělávání jako základní podmínky emancipace žen a objasní její přínos v této oblasti. Dále stručně zhodnotí vývoj možností vzdělávání žen u nás v průběhu 20. století a provede srovnání konce 19. a 20. století právě z hlediska přístupu žen ke vzdělání.

Základní literatura:

NEUDERFLOVÁ: Česká žena v 19. století

HORSKÁ, P.: Naše prababičky feministky. Praha, NLN 1999.

KRÁSNOHORSKÁ, E.: Literární konfese. Upravil F. Strejček. Blatná, Jihočeské nakladatelství Bratři Řimsové 1947.

Žena v dějinách Prahy. Sborník Documenta Pragensia XIII. Praha, Scriptorium 1996.

Postavení ženy - intelektuálky - v české společnosti konce 19. století s důrazem na osobnost a zejména vzdělavatelské aktivity Elišky Krásnohorské.

Jacíková Jitka
PhDr. Luďka Hrabáková

DP - 2001

Vedoucí DP :

RESUMÉ

Diplomová práce zde předložená má snahu o ucelený přehled postavení ženy v „české“ společnosti druhé poloviny 19. Století. Vychází z kritiky tehdejší doby, která ženě neumožňovala změnu společenského, sociálního a politického postavení z důvodu omezeného přístupu ke vzdělání.

Národně obrozenecká doba a příchod feministického proudu myšlení ze západu iniciovaly i české ženy - intelektuálky - k prosazení svých emancipačních snah. Mezi těmito ženami právem vynikala i zakladatelka prvního dívčího gymnázia ve střední Evropě Eliška Krásnohorská. Její neúnavná snaha prosadit kvalitní odborné ženské vzdělávání bude následujícími řádky bohatě popsána.

Vzhledem k historickému obsahu práce, bylo zapotřebí pracovat s dostupnými archiváliemi, tedy s pozůstalostí Elišky Krásnohorské a dostupnou literaturou. Zviditelnit a uchovat význam této české vlastenky a průkopnice vzdělávání žen je hlavním cílem těchto stránek. Rozšíření povědomí a této skutečnosti naplní ne příliš docenovaný význam Elišky Krásnohorské.

SUMMARY

The position of a woman – intellectual in the Czech society of the late 19th century highlighting the personality and especially educational activities of Eliška Krásnohorská.

This diploma thesis would like to present a main overview of the position of a woman in the „Czech“ society of the second half of the 19th century. That time is criticised for not allowing the woman to change her social and political role because of the limited access to education.

The National Rising and Feminine approach from the west brought Czech women – intellectuals to start enforcing their emancipation. Among these women there was also Eliška Krásnohorská, a founder of the first girls high school in Central Europe. Her devoted effort to establish a specialised women education of a high quality will be broadly discussed in this work.

In relation to the historical content of this thesis it was necessary to work with records such as inheritance of Eliška Krásnohorská and literature available. Main goal of this work is to highlight and maintain the importance of this Czech patriot and active supporter of women education. Broader knowledge of this fact will fulfil the unappreciated importance of Eliška Krásnohorská.

RESUMÉ

La position d'une femme – intellectuelle dans une société tchèque de la fin du 19e siècle avec l'accent sur la personnalité et plutôt les activités éducatives d'Eliška Krásnohorská.

Ce mémoire veut essayer de présenter un résumé complet de la position d'une femme dans une société tchèque de la deuxième partie du 19e siècle. Ce temps n'a pas donné aux femmes la possibilité d'une éducation complète et c'est pourquoi la femme ne pouvait pas changer son rôle social et politique.

Le renouveau national et le cours féministique de l'ouest ont influencé les femmes intellectuelles tchèque et elles ont commencé d'imposer leurs émancipation. Entre ces femmes était aussi Eliška Krásnohorská, la fondatrice du première lycée pour les filles dans l'Europe Central. Son effort d'établir éducation spécialisé pour les femmes sera discuter dans ce travail.

Considérant le records, la succession d'Eliška Krásnohorská et la littérature accessible.

Le but de mon mémoire est d'accentuer et de maintenir l'importance de ce grande patriote et promoteur de l'éducation des femmes. Eliška Krásnohorská n'est pas assez apprécié et c'est pourquoi il faut monter sa grande importance.

ÚVOD.....	1 - 3
1. ŽENA A EMANCIPACE.....	4
1.1. Počátky feminismu v české společnosti.....	4 - 5
1.2. Vývoj českého dívčího vzdělávání.....	6 - 8
1.3. Stručná rekapitulace vývoje českého dívčího vyššího vzdělávání...	9
2. ALŽBĚTA PECHOVÁ.....	10
2.1. Dětství a počátky literární tvorby.....	10 - 12
2.2. Literární tvorba Elišky Krásnohorské.....	12
2.2.1. Zrod Elišky Krásnohorské.....	13
2.3. Eliška Krásnohorská a její umělecká tvorba.....	14
2.3.1. Lyrika a epika.....	14 - 15
2.3.2. Překladatelská činnost.....	15
2.3.3. Básnictví dramatické.....	15
2.4. "Vzpomínky na vynikající Čechy".....	16 - 17
2.5. První snahy o emancipaci v ženském vzdělávání.....	18 - 19
2.6. Zrození Minervy.....	20 - 21
3. MINERVA.....	22
3.1. Petice.....	22
3.1.1. Poslanci a profesori z Vídně.....	22 - 23
3.1.2. Čeští profesori a odborná veřejnost.....	24 - 26
3.1.3. Čeští spisovatelé.....	27
3.1.4. České ženy a jejich vyjádření.....	28 - 29
3.1.5. JUDr. Tomáš Černý.....	29 - 30
3.2. Dějiny Minervy.....	30 - 31
3.2.1. Velké očekávání.....	31
3.2.2. První "přípravka".....	31 - 32
3.2.3. Spolupracovníci a rádci.....	32 - 34
3.2.4. Odpůrci.....	34
3.2.5. Výsledky Eliščiných snah.....	34 - 36
3.3. Boj o Minervu.....	36 - 37
3.4. Kde nalézala Minerva místnosti pro vyučování.....	38 - 39
ZÁVĚR.....	40 - 43
Seznam literatury	
Přílohy	
Poznámky	

Protože se tehdy onikalo, slečna Lannová řekla babičce :

„Věděla Týninko, když se vdá, nikdy už nebude mít, co má teď. Bude ale mít, co doted' neměla.“¹⁾

ÚVOD

V hesle „žena“ v Riegrově slovníku naučném z roku 1873 je možno se dočíst, že ... *„u nás se společnost nikterak nezdráhá stavěti pohlaví ženské v nejnižších pracích na roveň pohlaví mužskému, za to však je tím spíše obmezuje u vyšším vzdělání a u vyhledávání samostatného chleba životními vyššími, než jsou nejhrubší práce nádenické.“*²⁾ V duchu těchto slov se odráží i realita života ženy v druhé polovině 19.století.

Z deseti tisíc samostatně výdělečně činných žen v Předlitavsku (v roce 1880) padesát míst zaujímaly úřednice nebo dílovedoucí, třicet tři bylo učitelkami nebo vychovatelkami veřejných ústavů a škol, třicet mělo zdravotnická povolání, osmnáct bylo duchovními a jen sedm umělkyněmi, spisovatelkami či redaktorkami. *„Ani jediná žena nezastávala v Předlitavsku - celé západní části habsburské monarchie - povolání, pro něž se vyžadovala kvalifikace vysokoškolského studia.“*³⁾

O tom, že postavení ženy na konci 19. století nebylo nikterak jednoduché, není žádných pochyb. Žena jako matka a manželka měla zcela jasně vymezenou životní dráhu. Přirozeně, že vedle žen v domácnosti existovalo bezpočet žen, které se živily samy, ať už ve službě, jako služebné, vychovatelky, hospodyně, pečovatelky, v zemědělství či v rostoucí zemědělské výrobě.

Žena tímto způsobem zaměstnaná většinou jen „přežívala“ s představou lepší životní situace, kterou ji mohl přinést je výhodný sňatek. Takovýto život průměrné ženy konce 19. století měl, jak je vidět velmi omezené vyhlídky.

Pro ty šťastnější, (většinou dcery z měšťanských a úřednických rodin) existovali již ústavy pro vzdělávání vychovatelek v ručních pracích, jazycích, hudbě aj.

Nastoupila-li ale neprovdaná dívka či ovdovělá žena dráhu samostatné výdělečné činnosti, brzy výběr možných ženských zaměstnání přestal dostačovat. Je tedy pochopitelné, že ideou ženského hnutí druhé poloviny 19. století se stalo heslo zvyšování kvalifikace žen pro povolání.⁴⁾

Podle společenského stavu a kulturní úrovně rodiny se objevovalo mnohdy i přesvědčení, že žena touží po stejném vzdělání, jaké mohl v její době dosáhnout muž, aby došla stejného životního naplnění jako on. Mnohé ženy si uvědomovaly, jaká společenská křivda se na nich páše, znemožňuje-li se jim stejné poznání v oblasti vědy, techniky či umění jako mužům. K tomuto rostoucímu počtu žen se přidružovaly i mohutné manifestace sufražetek za rovné hlasovací právo s muži, časté zmínky v novinách o postupném pronikání žen na university různých států západního civilizačního okruhu. Ženská otázka tak začala nabývat při síle a začala se uvolňovat cesta jak k právní, tak ke společenské rovnosti s muži.

Ženy z vyšších společenských vrstev sice měly přístup ke vzdělání, ale neměly možnost studovat na středních a vysokých školách za stejných podmínek jako muži, což bylo stále jen mužské privilegium. Dosáhl-li muž vědeckého titulu, postoupil výše v hierarchii dané společnosti.

U žen byla tato sociální mobilita vyloučena. Proto bylo považováno za veliký převrat ve společenském uplatnění žen, když i do Čech došly zvěsti, že ve čtyřicátých letech 19. Století absolvovala první žena univerzitu v USA, v šedesátých letech v Paříži a Curychu, v sedmdesátých letech ve Stockholmu, Helsinkách, Cambridge, Bernu, Kodani, Oslo a Haagu. V habsburské monarchii a v Německé říši se ženy na univerzity dostaly teprve v devadesátých letech.

Ještě před koncem 19. století se do jejich řad dostalo i několik českých vysokoškolských studentek v Praze. Ministerským výnosem z 23. Března 1897 bylo na rakouských vysokých školách povoleno řádné i mimořádné studium žen na filosofických fakultách. Tam se ovšem tehdy studovala nejen filosofie, historie či filologie, ale i matematika a přírodní vědy. Tak bylo zajištěno vzdělávání profesorek pro výuku na dívčích středních školách.⁵⁾

V článku Marie Slavíkové, publikovaném v Almanachu věnovaném 20. výročí vstupu prvních studentek na pražskou universitu, se o takovém účelu vysokoškolského studia žen mluví zcela nepokrytě : *„neboť zvláštní úkol vyšších dívčích škol, jež mají svým chovankám netoliko lepší vzdělávání opatřiti, ale především je k nové ženskosti vésti, vybízí k tomu, aby řešení jeho se svěřovalo, pokud možná k rukám učitelek.“*⁶⁾

První světová válka přinesla v podstatě volná místa na vysokých školách a tudíž byly již v roce 1917 na pražských vysokých školách zapsány stovky posluchaček. Je zřejmé, že mnoho mužů z řad intelektuálů si nedovedlo představit, že by takováto žena - kolegyně, mohla býti jejich manželkou. Otcové budoucích studentek byli většinou z intelektuálních či úřednických vrstev a dívky počítaly s dosaženým vzděláním pro své budoucí celoživotní povolání. Takto připravovalo na vysokou školu ve svých prostorách i první dívčí gymnázium Minerva, o jehož významu podrobně pojednávají následující kapitoly této diplomové práce.

1. ŽENA A EMANCIPACE

1.1. Počátky feminismu v české společnosti

Na přelomu 19. a 20. století v českých zemích - a dá se dokonce říci, že přímo v Praze - vyvrcholil veřejný zájem o postavení žen v soudobé společnosti. Nemůže být totiž pochyb, že ženy jako přibližná polovina masy obyvatelstva, byly stejnými aktéry dějin jako muži. Jejich podíl byl spíše zprostředkovaný než přímý. Teprve když byla zpochybněna efektivita mužské role obranné a vyživovací vůči rodině, vynořila se „ženská otázka“. A k tomu došlo v českých zemích přibližně v letech 1860 až 1910.

To co bylo publikováno u nás o ženách na přelomu 19. a 20. století, neobsáhlo celou šíři problémů „ženské otázky“ v Čechách. Především převážná většina žen v Praze se necítila být objektem nějaké „ženské otázky“. Pokud ovšem byly objektem charitativní péče, setkávaly se s akcemi manželek pražských německých bankéřů, českých členů městské rady, atd. Tyto charitativní akce byly důkazem o příchodu feminismu do Čech. Zatímco lze agendu pražských charitativních ženských spolků dokumentovat ze svazků zpráv předkládaných policejnímu ředitelství, o duchovních proudech, které do Prahy přinesly feminismus, mnoho nevíme.

Ten, kdo by považoval dámy z pražských či brněnských ženských dobročinných spolků za feministky by se velmi mýlil. Ale i „emancipistky“ - tak se říkalo ženám 19. století, které usilovaly o rovnoprávné postavení ve veřejném životě, budily v měšťanských rodinách hrůzu.

Když například Karolína Světlá požádala F.L. Riegra v roce 1890, aby podpořil myšlenku založení prvního dívčího českého gymnázia u nás, odpověděl „vůdce národa“ (tak byl Riegr nazýván) již tehdy slavné české spisovatelce otázkou : „*Není na Vás Váš manžel zlý? Protože šťastně provdaná žena se o emancipaci nestará.*“ Což mu mimochodem Karolína Světlá nikdy neodpustila.⁷⁾

Karolína Světlá s Vojtěchem Náprstkem organizovala besedy, kde se ženy seznamovaly s ženskou otázkou v USA, kde byla v té době emancipace nejpokročilejší na světě. Dokladem této skutečnosti je dílo J. S. Milla „Poddanství žen“, které se také stalo předmětem besed. Za pomoci Náprstka ustavila Karolína Světlá „Americký klub dam“, který se zabýval nejen charitativní činností, ale i vzděláváním - přednášel Náprstek.

Nejbližší feministickému názoru na postavení žen v tehdejší společnosti bylo působení spisovatelky Terézy Novákové, věrné přítelkyně Karolíny Světlé v posledních letech jejího života. Po přesídlení Terézy Novákové z Litomyšle do Prahy se její pojetí ženské otázky přiblížilo tehdejšímu evropskému feminismu. Vedla časopis Ústředního spolku českých žen - Ženský svět. Teréza Nováková byla Karolíně Světlé bližší tím, že byla též matkou, kterou se Eliška Krásnohorská nikdy nestala. Přesto nejaktivnější nástupkyní Karolíny Světlé mezi pražskými „emancipistkami“ byla Eliška Krásnohorská.

Mnoho pro ženské hnutí vykonal i Josef Kajetán Tyl tím, že uvedl české ženy a dívky do české vlastenecké společnosti. V soukromých českých salonech, na bálech a besedách byly ženy nuceny konverzovat na různá témata s českou inteligencí.

„Ženská otázka“ koncem 19. století obcházela Evropou. Setkali se s ní čtenáři i v románu Lva Nikolajeviče Tolstého „Anna Karenina“, tehdy již překládaného do češtiny. Ve čtvrté části románu říká filosof Pescov : *„Je to bludný kruh. Žena je omezena v právech pro nedostatek vzdělání a nedostatek vzdělání pramení z omezených práv.“*⁸⁾

V období o kterém pojednává tato diplomová práce, byl český a německý ženský svět v ženských spolcích striktně oddělen. České feministky zakládaly své spolky pod vlivem Náprstkových přednášek o ženské emancipaci v USA, pražské Němky se spolčovaly po vzoru německých spolků v Berlíně. I přes národnostní rozdělení pražského „ženského hnutí“ - nebo snad dokonce právě kvůli zdvojnásobení všech feministických akcí - se Praha stala jakýmsi feministickým centrem ve střední Evropě.

1.2. Vývoj českého dívčího vzdělávání

Potřebu zabývat se otázkou vyššího vzdělávání dívek v českém jazyce u nás proklamovaly už první české feministky. Uvědomovaly si nutnost změnit dosavadní postavení ženy ve společnosti, změnit názory na otázku úlohy ženy nejen u mužské populace, ale i u samotných žen a k tomu je zapotřebí účinné a široce prováděné osvěty a kvalitnějšího vzdělávání. Své snahy však mohly ženy projevovat jen sporadicky a neveřejně.

Na začátku 19. století aktivita žen směřovala především k posílení národního vědomí. V tomto období se stala jednou z prvních propagátorek širšího ženského vzdělání Magdalena Dobromila Rettigová, která kolem sebe shromažďovala dívky, aby je učila domácím pracem a zároveň je vzdělávala četbou a vzájemnou diskusí. Téměř se také zapomnělo na „profeministku“ jeptišku řádu svaté Alžběty Marii Antonii (řečenou Dobrovlastku), která se svými modlitbám věnovanými spisy obracela výhradně k dívkám.

Později začaly sílit pokusy o praktickou výchovu českých dívek. V tom se významně angažovaly sestry Reisovy. Pocházeli sice z německé rodiny, ale provdaly se za významné české vlastence (F.L. Čelakovského, V. Staňka a J. Friče).⁹⁾

Důležitou roli sehrál kroužek dívek a žen scházejících se u Johany Fričové na přednáškách Karla Slavoje Amerlinga, který je seznamoval se středoevropskými akcemi žen. K.S.Amerling založil v Praze dívčí školu. V roce 1842 zřídil soukromý vzdělávací ústav Česká Budeč, který se významně vepsal do počátků feminismu v Čechách. Byl založen dle pansofických snah J.A. Komenského a byl určen pro děti i dospělé. O jeho existenci napovídá i nedávný objev „Encyklopedie budečských panen“.

Z něho později vznikl spolek Sestry Slovanské, který zakládal pro dívky české školy. Tyto snahy však neměly v tehdejším společenském klimatu možnost se trvale prosadit.

Teprve na počátku šedesátých let 19. století, kdy ženské hnutí v otázce vyššího vzdělávání dívek mělo už kolektivní charakter, se zdařily první pokusy zřídit české vzdělávací instituce pro dívky s trvalejším a širším působením.

První krůčky v organizaci českého dívčího odborného školství učinil ženský spolek Svaté Ludmily založený v Praze roku 1851. V roce 1864 se stala jeho jednatelkou Marie Riegrová (dcera F. Palackého)¹⁰⁾, která svým příchodem zavedla užívání češtiny. Do té doby byly zápisy spolku německé. Spolek se zabýval dobročinností a stěžejním úkolem byla snaha prosadit zřízení české dívčí školy pro nemajetné dívky. M. Riegrová byla přesvědčena, že chudobě lze předcházet vyšší vzdělaností. Dívky se učily literárním předmětům, kreslení a šití. Doba nebyla však dost zralá a v roce 1885 škola zanikla.

Za přispění M. Riegrové vznikla roku 1863 pražská Městská vyšší dívčí škola, kterou doprovázel úspěšný vývoj. Škola měla dívkám rozšířit obecné vzdělání a zároveň umožnit získat určité praktické znalosti. Sama byla ustavena dozorkyní nad vyučováním ženských prací, což od ní vyžadovalo sebevzdělávání. Studovala odbornou literaturu, navštívila odborné školy ve Vídni a získané zkušenosti uplatňovala v Praze. Dosáhla zřízení dalších ročníků a přednášek o české literatuře, kulturních dějinách, psychologii a pedagogice.

Již dříve zmíněný „Americký klub dam“, který založil V. Náprstek za pomoci Karolíny Světlé, se stal střediskem emancipačních snah žen u nás, umožnil cílevědomě zorganizovat české emancipační hnutí a jeho prostřednictvím prosazovat i otevření vyššího vzdělávání dívkám. K. Světlá své feministické představy též proklamovala ve svých románech popisujících měšťanské prostředí i život venkovských žen.

Snaha rozšířit možnosti dívčího odborného vzdělávání vedla v roce 1871 skupinu Pražanek v čele s K. Světlou k založení Ženského výrobního spolku českého a z popudu členek tohoto spolku vznikla česká odborná škola pro dívky, která měla průmyslové a obchodní oddělení. Později přibýly na této škole i ošetrovatelské kurzy.

Reorganizace školství v roce 1869 umožnila ženám studovat na dvou ženských českých učitelských ústavech v Praze a v Brně, které vznikly také přispěním M. Riegrové.

Výraznější posun v organizaci českého dívčího vzdělávání nastal až v osmdesátých letech 19. století, kdy vyšší vzdělávací instituce pro dívky neměla jen Praha, ale i venkovská města. Podmínky pro jejich vznik se však ani v tomto období téměř nezměnily. Státní správa se o vyšší dívčí školství víceméně nestarala.

V Praze byly dívčí školy, které měly samostatné ředitelské síly a tím i vykazovaly uspokojivé výsledky - ústav Ženského výrobního spolku českého, Městská vyšší dívčí a Městská dívčí průmyslová škola, a to z popudu M. Riegrové. Po její smrti převzala při správě školy iniciativu Renata Tyršová. Její zásluhou dostala Dívčí průmyslová škola pevnou formu a organizaci. Renata Tyršová působila v oblasti dívčího odborného vzdělávání téměř čtyřicet let.

Do konce 19. století dosáhly v oblasti dívčího vzdělávání snahy českých žen ještě dalšího skutečně revolučního úspěchu, a to realizace prvního dívčího gymnázia s maturitou opravňující ke vstupu na vysokou školu, první v celém Rakousku-Uhersku. Za zřízení tohoto gymnázia bojovala neúnavně již od sedmdesátých let Eliška Krásnohorská, která dívčímu vzdělávání zasvětila celý svůj život a pro jehož rozvoj měla zásadní, bohužel dnes již ne dosti doceňovaný význam.

1.3. Stručná rekapitulace vývoje českého dívčího vyššího vzdělávání

Tento vývoj prošel třemi základními etapami :

I.etapa : První polovina 19. století od prvního stadia projevů se silným vlasteneckým podtextem, který se dožadoval v podstatě k přiznání práva ženy na vzdělání a první pokusy vytvořit instituce, které by vzdělání umožnily.

II.etapa : Stádium zakládání prvních ústavů, které se zaměřovaly především na praktickou výuku a vznikaly z iniciativy zájmově sdružených osob.

III.etapa : Sem spadají osmdesátá léta, kdy nastává v oblasti dívčího vzdělávání zřetelný, kvantitativní a kvalitativní posun. Dívčí vzdělávací instituce zřizují vedle Prahy i další větší města. Možnosti vzdělávání se více diferencují. Koncem 19.století mohly dívky absolvovat střední školu a dokonce zahájit i vysokoškolské studium, ovšem stále ve velmi omezené míře.

Pro všechny etapy je typická svépomoc a iniciativa žen. České ženské hnutí v oblasti vzdělávání muselo ještě navíc prosazovat výuku v mateřštině, t.j. českém jazyce. ¹¹⁾

2. ALŽBĚTA PECHOVÁ

2.1. Dětství a počátky literární tvorby

Eliška Krásnohorská se narodila 18. listopadu 1847 v Praze v ulici Dominikánské (Husově) v domě č. 242 naproti kostelu Dorotě Vodvářkové a Ondřeji Pechovi z Krásné Hory. Rodným jménem Alžběta Pechová měla tři nevlastní a pět vlastních sourozenců. Narodila se jako předposlední dítě z pěti z druhého manželství. Ve třech letech ztratila otce, kterého sotva znala, ale po kterém zdědila zálibu v umění. Její otec byl uměleckým průmyslníkem, vyučeným lakýrníkem a velkým milovníkem umění. Matka pracovala jako komorná.

Po jeho smrti zůstala starost o rodinu jen na matce. Tíhu ztráty neunesla a byla nucena vzdát se živnosti, která na ní po manželově smrti přešla. Eliška Krásnohorská, dále jen Eliška, viděla svou matku jako houževnatou, energickou ženu, která si dovedla poradit v každé situaci a své děti připravila zodpovědně pro vstup do života. *„Říkala tomu předpravné vzdělání k praktické činnosti.“*¹²⁾ Sama o své matce napsala: *„Naše matka byla paní výtečná a matka obětavá, která svým dětem vštíplila nejen radostnou touhu a zálibu v učení, ale také lásku k práci a skromnost v požadavcích, z čehož se u nás vyvinula spokojenost, že jsme se bez žalu dovedly odříci všeho přepychu i zábav, jež jsou s nákladem spojeny.“*¹³⁾ Děti byly vedeny k dobrému hospodaření, k opatrnému podnikání a ke správnému vyřizování záležitostí. Eliška dostala základ pro vzdělávání v hudbě, kreslení, četby měla dostatek – měla možnost číst vše, co jí přišlo pod ruku.

Kromě praktických vlastností zdědila Eliška po své matce energii, vytrvalost, skromnost a zálibu v poesii a zpěvu. Do školy chodila se svou mladší sestrou Bohdankou k Antonínu Svobodovi, který měl v Dominikánské ulici ústav, kde se v prvním roce učilo česky, ve druhém se již přibrala němčina a ostatní ročníky byly již úplně německé.

Když bylo Elišce jedenáct let, oznámil jí pan Svoboda, že se již nemá čemu učit a považoval její dosavadní znalosti za úplné. Poté byla Eliška svěřena dvěma starším slečnám, aby se naučila vyšítat a háčkovat. Eliška vzpomíná, že již v této chvíli litovala, že se raději nenarodila chlapcem. Byla by mohla studovat a zvolit si vědecké povolání.

Ve třinácti letech ji povolal Antonín Svoboda do svého ústavu, aby tam vypomáhala při vyučování francouzštině jako učitelka. Za první honorář (4 zl.) si mohla koupit, co chtěla, a tak jej utratila za knihy. Cítila totiž neutuchající touhu se učit. Na další studium ale nemohla ani pomyslet, matka jí říkala : *„Francouzsky umíš, na piano a z not zpívat umíš, knihám rozumíš, ušít všecko dovedeš. Co ještě chceš?“*¹⁴⁾

Další honorář, který za výpomoc dostala jí umožnil vstup do Žofínské akademie, kde vyučoval Josef Leopold Zvonař. Pro své hudební nadání a zvučný hlas byla Eliška často zvána do společností pražských rodin.

Ve čtrnácti letech se u Elišky objevily první příznaky nemoci, která ji provázela celý život. V tomto věku ji neočekávaně postihl těžký revmatismus, dříve zvaný „kloubový hostec“. Nevhodným léčením přešel v chronickou podobu a postupoval velmi rychle. Tato nemoc jí naprosto zdeformovala ruce, takže nemohla již ovládat žádný hudební nástroj. Nemohla ani vykonávat jakoukoli ruční práci, a proto utíkala ke knize, která jí skýtala útěchu a uklidnění. Eliška si tak vytvořila svůj vlastní duševní život. Přišla i doba, kdy si musela pero přivazovat k ruce, aby mohla psát.

Bylo to v šedesátých letech devatenáctého století, tedy v době našeho národního obrození. Rodina Pechova byla ohniskem, kde byl soustředěn literární, národní a umělecký život. Všichni členové rodiny byli umělecky založení, ale také se hodně věnovali politické situaci, jež v té době přímo kypěla v českých srdcích.

Jeden bratr byl malířem, druhý Jindřich Pech byl známým učitelem operního zpěvu, sestra Bohdanka se také stala malířkou, Julinka se provdala za skladatele Hynka Pallu a Eliška oplývala poetickým duchem.

Je zřejmé, že se v takovéto společnosti často pořádaly dýchánky, na něž docházeli přední umělci a literáti té doby – Bendl, Smetana, Palla, Hálek, Josef Durdík, Heyduk. Toto prostředí bezesporu velmi ovlivnilo Eliščina ducha, zapáleného pro vlastenectví. V této době začíná Eliška své dojmy vyjadřovat verši. První své verše sice sama ze skromnosti zničila, protože o jejich kvalitě zapochybovala, ale seznámení s vlivnými lidmi té doby jí dodalo odvahy, aby se mohl zrodit fenomén české básničky a později i zakladatelky českého dívčího odborného vzdělávání.

2.2. Literární tvorba Elišky Krásnohorské

Díky dýchánkům v rodině Pechových byla Eliška seznámena s mnohými významnými literáty té doby. Ona i její sestra Julinka Pallová byly spolužačkami a přítelkyněmi neteří dr. Františka Ladislava Riegra, Bohumily a Boženy, které jim umožnily pozvání na ples k dr. Riegrovi, kde se setkávala nejlepší literární společnost. Zde dr. Riegr představil Elišku a její talent Vítězslavu Hálkovi a uložil mu, aby její nadání náležitě posoudil. V. Hálek mladou Elišku představil dále kněžně Taxisové a, což je důležitým momentem této historie, spisovatelce Karolíně Světlé. Přestože jejich věkový rozdíl činil sedmnáct let, našly v sobě velké přítelkyně a Eliška v Světlé i učitelku na své životní cestě.

„Toho večera“ říká sama Eliška, „bylo mezi Jeřábkem, Hálkem a Světlou ujednáno, že ze mne bude česká spisovatelka“¹⁵⁾ V té době jistě sama netušila, jak tento ples určí její životní směr.

K vývoji Eliščiny individuality přispěl velkou měrou také Vojta Náprstek, který po návratu z Ameriky založil „Americký klub dam“, o kterém již byla řeč v úvodu. Zde přednášel o americkém hnutí žen a jeho aktivitách.

2.2.1. Zrod Elišky Krásnohorské

Když jednoho dne přivezl švýcarský obchodník první šicí stroje, nesměla u této novoty chybět ani Alžběta Pechová. Zde se opět setkává s Karolínou Světlou, která ji seznamuje se svou sestrou Žofií Podlipskou. Světlá slečnu Pechovou vybídla, aby jí přinesla vše, co do této doby sepsala. Po zrevidování všech veršů to nejlepší Světlá ukázala panu Durdíkovi a Hálkovi a společně usoudili, že má slečna Pechová opravdu talent a bylo by dobré, aby se mohla dále vzdělávat. Ony nejlepší verše měly být otisknuty v časopise Lumír – tehdy velmi známém časopise – bylo tedy žádoucí podepsat i autora. Alžběta Pechová se otisknutí svého pravého jména bránila.

Vzpomněla si, že se v jejich rodině často mluvilo o domnělých či skutečných předcích, rytířích z Krásné Hory, jejichž šlechtictví se pro nedostatek záznamů těžko dokazovalo. Ať už to byla náhoda či promyšlená volba, od této chvíle se zrodila básnířka a později i libretistka Eliška Krásnohorská.

Její tvorba vyrůstala v kruhu nejznámějších lidí, jakými byli Jan Neruda, Ferdinand Šulc, již jmenovaný Hálek, Adolf Heyduk, Jeřábek, dr. Emler, Václav Vlček, dr. F. Studnička, M. Tyrš, dr. Jan Krejčí a mnozí další, patřící k literárnímu kruhu. Nescházely ani literátky, zejména Karolína Světlá a Žofie Podlipská, která ke své mnohem mladší kolegyni cítila úctu a sympatii.

2.3. Eliška Krásnohorská a její umělecká tvorba

2.3.1. Lyrika a epika

„Krásnohorská nikde nemluví, aby mluvila, aby jen skládala verše, ale ona každým tím veršem chtěla něco pověděti a také pověděla.“¹⁶⁾ Tento citát naprosto vystihuje kouzlo jejich veršů, kterými promlouvala až s filosofickým náhledem na svět. Jako dvacetiletá píše :

*Ten šťasten, kdo se opírá
jen o zem, na níž stojí,
kdo čelo volně vzhůru nese
a myšlenkou se zbrojí.*

Tato ukázka je součástí sbírky „Z máje žití“. „Perličkou“ zůstává fakt, že neznalí Eliščiných veršů se přeli, zdali je jejich autorkou skutečně žena. O poezii Krásnohorské se tvrdilo, že má mužný ráz a cosi suverénního a sebevědomého, což se u spisovatelek neobjevovalo. Její verše měly mocný vliv na píšící ženy u nás.

Cítily z nich sílu ducha, který jakoby ve verších a slovech vyjadřoval její názor, že, „ ...zjeví-li se skutečný, opravdový talent, není ženský nebo mužský, ale jest právě jen talentem, který jest nutno stejně vychovávat, vyvíjet a pěstovat. Muž i žena, co se intelligence týká, mohou si býti zcela rovni, nestejný jest pouze způsob, jakým vzdělávání bývali a dosud bývají.“¹⁷⁾ Z těchto slov paní K.Nevšimalové, které věnovala ve svém pojednání Elišce k jejím šedesátým narozeninám, je patrný zájem o ženskou otázku a možnosti vzdělávání žen u nás.

Ve svých písních i básních však projevovala i své něžné city, které se dotýkaly dívčích srdcí, ale především své verše věnovala přírodě a vlasti, kterou nadevše milovala. Ač to dnes může znít frázovitě, tehdejší doba národního obrození vyvolávala v jejím srdci pocit vlastenectví a národního citění. Z této doby je také sbírka „Z máje žití“. Z citověji založených sbírek je třeba jmenovat „Nemohu dočíst“, „Skryté slzy“, „V noci“, „Vesna a láska“, „Duha“.

Všechny básně a písně působí velmi zpěvným dojmem. Není proto divu, že je hudební skladatelé rádi zhudebňovali. Mezi tyto patřili zejména Bendl, Smetana, Palla a Fibich. Již v této době Eliška napsala pro Bendla libreto „Lejla“. Není bez zajímavosti, že za skladatele Hynka Pallu se vdala Eliščina sestra Julinka. Tato známost totiž v budoucnu přinese Elišce nespočetněkrát vydatnou pomoc při jejím úsilí v dívčím vzdělávání.

2.3.2. Překladatelská činnost

Eliška Krásnohorská byla známá svým vřelým vztahem k češtině, což se projevovalo i v jejích překladech. Snažila se vždy co nejlépe vystihnout ryzí češtinou obsah překládaného a jeho smysl. V letech devadesátých přeložila „Výbor básní Alexandra Puškina“ I. – II., a to první svazek roku 1894 a druhý o rok později, který vydala Česká akademie pro vědy a slovesnost.

Týmž nákladem vyšel také v roce 1895 překlad dramatické básně Alexandra Puškina „Boris Godunov“ a roku 1891 přeložila z R. Hamerlinga „Krále Sionského“, také v nákladu České akademie pro vědy a slovesnost.

2.3.3. Básnictví dramatické

V roce 1884 vydala Eliška drama o třech jednáních : „Dědic ducha“, které se hrálo na Smíchovské scéně. Roku 1881 společně s právě zesnulým Františkem Dvorským vydala „Harantovu ženu“, tragedii, která je považována za Eliščinu nejlepší dramatickou práci.

Je plná silných efektů a dramatických zauzení, bohužel pro zviditelnění pobělohorské poroby českého národa nebyla propuštěna cenzurou.

Po smrti své přítelkyně Karoliny Světlé roku 1900 zpracovala na lidové drama „Přišla do rozumu“, která se hrála v divadle Urania.

V příloze číslo 1 je přehledně uspořádáno Eliščino literární dílo, které se věnuje jejím vzdělávacími aktivitám a ženské otázce obecně. Jedná se o povídky pro dospívající dívky, brožury, literární studie v časopisech, významné přednášky a proslovy.

2.4. „Vzpomínky na vynikající Čechy“

Na tomto místě je důležité zmínit se o Eliščiných vztazích k významným českým velikánům, kteří se nesmazatelně zapsali do její tvorby . jedná se převážně o rukopisy, které jsou součástí pozůstalosti Elišky Krásnohorské v Literárním archívu Národního musea, č. inv. 124 – 131, do které je možno nahlédnout v Památníku národního písemnictví v Praze.

S *Hálkem* se Eliška setkala na plese u Riegrů, byla však pro něho příliš emancipovaná. Řekl o ní : „*Nesouhlasím s takovou smělostí u děvčete, je na to příliš mladá. Ale musím říci : Ta ženská je zjev.*“ Přesto se stali přáteli. Hálek byl prostým přímým člověkem, který s ničím nedělal okolky. „*Přesto, že to byl veliký básník, až do smrti zůstal nenuceným, bodrým člověkem*“¹⁸⁾, píše Eliška.

Neruda měl literární začátky velice těžké a byl mnohem méně ceněn než Hálek. Nerudovo „Hřbitovní kvítí“ nemohlo nadchnout vedle vřelých písní Hálkových. Přestože měl Neruda větší vzdělání a společenskou rutinu než Hálek, byl Hálek v soukromé společnosti vážen a Neruda nebýval zván.

Eliška se s Nerudou nemohla dlouho sblížit, přestože se k ní choval celkem přátelsky. Odpuzovalo ji jeho chování, jako by byla dítě.

V souvislosti s Nerudou vzpomíná Eliška na umělecké, literární kruhy české společnosti, na vznik Národních Listů, které způsobily, že mezi českou inteligenci docházeli i politici. Vzpomíná na taneční večírky, na vznik České besedy – tance, který Palacký prohlásil za nemravný.

Teprve, když Neruda vydal své „Knihy veršů“, získal popularitu a literární uznání. Eliška jej též začala uznávat, zprvu tajně a pak i veřejně. Ale spor o literární kosmopolitismus (národní individualismus) zase podnítil její nedůvěru vůči Nerudovi. Ta ale vymizela po vydání Nerudových „*Písní kosmických*“. Stali se nejlepšími přáteli, kteří si rozuměli i beze slov. Podle Elišky vytvořil ryze českou literaturu s obdivuhodně bohatým slohem.

Nejlépe ze všech českých literátů té doby znala *Heyduka* (jeho syn chodíval často za jejími bratry). Všechny pokusy o sblížení s Heydukem ztroskotaly. Byl stále zatvrzelý, protože mu veřejnost prokazovala méně pozornosti, než zasloužil.

Eliška viděla velký význam v *Barákových* besedách, kde se scházeli mladí, nevýznamní básníci a pěvkyně. „*Bylo to malé, chudé, ale oživující, protože tam vyrůstal kmen českého občanstva pražského a toto tvořil a udržoval Josef Barák*“, píše Eliška ve svých rukopisech. Nepodařilo se mu sice být básníkem, zato byl ochráncem a chvalořečníkem všech mladých talentů.

Dále Krásnohorská vzpomíná na Antonii *Korchnerovou*, která se pustila do veřejného působení se svými sestrami. Založila spolek „Lada“, kde pro ženy přednášel i Vojta Náprstek. Spolek však zanikl.

Frič byl v Eliščiných vzpomínkách téměř geniálním člověkem, avšak s velmi problematickou osobností. Když se v roce 1866 tajně vrátil do Čech v době prusko-rakouské války.

Anonymně vydal v Praze brožurku „Pláč koruny české“, která vyvolala velký rozruch. Byl to člověk horoucně se oddávající entuziasmu a podle Elišky zůstal fantastou až do své smrti.

V jejích vzpomínkách nesmí chybět velký *Bedřich Smetana*, kterému napsala libreto k opeře „Hubička“. Eliška si Smetany hluboce vážila, avšak blíže se o jejich vztahu nezmiňuje.

2.5. První snahy o emancipaci v ženském vzdělávání

Eliška Krásnohorská poprvé vyjádřila veřejně svůj názor na otázku ženského vzdělávání v politickém časopise Svoboda, v čísle 2, vydaném v Praze dne 25.1.1873, ročník V. Majitelem a vydavatelem byl již zmíněný Josef Barák.

Pod názvem Naše snaha Eliška píše : „*Rovné právo všem bylo naoko dobou proklamováno, ale skutečnost byla zcela odlišná.*“⁽¹⁹⁾ Toto právo samozřejmě společnost nijak nevstřebala. Je pochopitelné, že všechny začátky jsou velmi těžké, natož začátky přinášející společenskou změnu. Změnu v uvažování lidí a přístupu v každodenním životě.

Předsudek proti emancipaci žen byl velmi rozšířen, mimo dělnické třídy, kde v chudobě a práci si muž i žena jsou rovni. Zde rozdíly v nárocích na dělníky nepanovaly. V movitějších rodinách se žena starala o děti a manžela.

V této době většina rodičů považovala schopnost svých dcer za neštěstí a nebezpečí. Často převládala obava, že nadaná dívka zůstane neprovdána. Veřejné mínění považovalo ženy za nesamostatné. Vzhledem k množství úkolů, které žena musela a musí zvládnout, je tento názor zcela neadekvátní.

Nejčastěji se namítalo, že emancipaci žen není možné provést. Žena by tak před sebou viděla důležitější úkol, než ke kterému je od přírody určena.

Eliška vidí bídné vychovávání dívek jako ostudu vzdělané společnosti. Je-li žena dle názoru mužské části společnosti rozmarná, vrtkáva choulostivá, bázlivá a slabá, je tady jediná pomoc – vychování. Je tedy logické, uvidí-li rodiče, že dcera může být užitečná, nebudou litovat nákladu na její praktické vzdělávání. A k tomu je potřeba zřízení ženských škol.

„*Rozumným vychováním by dívka nabyla přesvědčení, že bez dobré hospodyně nelze myslit na blahobyť v rodině, a že i nejvzdělanější žena musí tomu rozumět a umět řídit.*“⁽²⁰⁾

Eliška si byla vědoma zájmu mnoha žen o možnost dalšího vzdělávání svých dcer. Dokladem toho je vysoký počet uchazeček o studium na vzdělávacím ústavu pro dívky „Vyšší dívčí škole“, založené roku 1863 Hl.městem Prahou. Výchova zde byla zaměřená na povolání ženy v domácnosti, v rodině a společnosti. Takovýchto ústavů v druhé polovině 19. století již existovalo několik. Nejvyšší úroveň ženského vzdělání představoval „Učitelství ústav“, který od roku 1889 umožňoval svým absolventkám veřejné působení na školách. V roce 1871 byl založen „Ženský výrobní spolek český“, který vychovával dívky k samostatné výdělečné práci v oboru průmyslové výroby.

Žádná takováto škola však dívkám neposkytovala vzdělání, které si Eliška představovala, tedy vzdělání umožňující další studium na univerzitě a jeho praktické uplatnění. Stručně vyjádřeno asi toto :

1. Možnost středoškolského vzdělávání dívek, a to gymnaziálního charakteru.
2. Možnost dalšího univerzitního vzdělávání.
3. Praktické uplatnění univerzitních znalostí v dané profesi.

Je jasné, že takovéto myšlenky značně rozvířily hladinu tehdejšího veřejného mínění. Elišku však zaměstnávaly do té míry, že se rozhodla založit ústav, který by její představy splňoval. Že to bude nesnadný boj, věděla již tenkrát a snažila se proto volit co nejdiplomatictější jednání, bez kterého by svého úspěchu patrně nedosáhla. Zrodila se myšlenka střední dívčí školy gymnaziálního typu, pro kterou v následujících letech dělala možné i nemožné a docílila střeoevropského věhlasu, neboť byla první svého druhu a své doby.

2.6. Zrození Minervy

Zrození Minervy provázelo mnoho překážek a nepochopení. Prvním nesmiřitelným protivníkem ženského studia byl místodržitel hrabě František Thun. Snažil se všemožně Eliščiny snahy zmařit. Přesto však byli lidé, kteří se snažili Elišku podporovat, jak to jen šlo. Mezi takoveto patřila i ředitelka tehdy již existujícího Ženského výrobního spolku českého paní Emilie Bártová, která Elišce říkala : „*Uvidíš, Eliško! Uvidíš jistě, že se všechno vydaří! Budou studovat, budou, budou! Budou doktorkami a profesorkami!*“²¹⁾ Bohužel se paní Emilie Bártová nedočkala svého proroctví, hned v počátcích Eliščina snažení, již v březnu 1890, zemřela stižena náhlou nemocí. Její choť, JUDr. V. Bárta, se stal snaživým pomocníkem v budování Minervy.

V počátcích poskytoval všechnu administrativní pomoc právě Ženský výrobní spolek český v Praze. Ačkoli tento spolek prospěšně spolupůsobil při přípravných pracích, nebylo zamýšleno, že by budoucí škola byla k jeho již existující připojena. Původně si Krásnohorská ani nepřála zřizovat spolek, který by střední školu dívčí udržoval. Šlo o odvážný pokus, velmi nejistý, jehož nezdar nechtěla riskovat s větším počtem účastníků.

U zrodu školy stáli Eliška Krásnohorská, právní rádce, advokát, doktor Vojtěch Bárta a hlavní spojenec F. X. Prusík, který před úřady raději nevystupoval, neboť se měl stát jejím ředitelem. Všechny úřední listiny podepisovala jeho manželka, paní L. Prusíková.

Prvním obtížným krokem bylo dosáhnout povolení u Zemské školní rady, aby obsah učiva osmiletého gymnázia byl nahrazen pětiletou „střední školou“. Tato žádost byla Zemské školní radě předložena 9. června 1890. Datum, kdy zemská školní rada povoluje otevřít soukromou střední školu pro dívky, je nejasné. Ve dvou archivních materiálech, z nichž tyto informace pocházejí, jsou uvedeny dva různé údaje. V časopise „Ženský svět“, vydaném v Praze 15.9. 1922, v článku „Jitro ženského“ studia, Eliška Krásnohorská píše , že toto povolení bylo uděleno 16.7. 1890.

Naproti tomu ing. arch. Milada Petříková – Pavlíková v pojednání „K dějinám prvního dívčího gymnázia soukromé střední školy dívčí spolku Minervy v Praze“, otištěném ve Sborníku „Učitelé v práci a boji“ 1848 – 1918, (Práce 1971), uvádí 24. Červenec 1890.

Po udělení povolení bylo třeba propůjčit si od obce potřebné místnosti pro provoz školy. Tehdejší starosta JUDr. Jindřich Šolc a jeho náměstek JUDr. E. Eiselt prohlásili, že jednotlivým osobám nemohou propůjčovat místnosti k soukromým účelům, proto je nutné pro tento účel zřídit řádně organizovaný spolek. Dne 27. září 1890 byla ustavující valnou hromadou Minervy, spolku pro ženské studium, odevzdána „střední škola dívčí“ se zřízenou první třídou, do její správy a vlastnictví. Do první třídy bylo přijato již padesát žaček.

3. MINERVA

Na počátku Eliščiných snah stála petice, podaná 5. února 1890 rakouské vládě ve Vídni za vysokoškolské studium žen. Podepsalo ji více než 5 000 mužů a žen. Dále následovala žádost k Zemské školní radě o povolení střední dívčí školy (gymnasia), kterou Eliška podala 9. července 1890.

3.1. Petice

Podepisování obou dokumentů, žádosti o střední školu i petici o univerzitní vzdělávání, se stalo pro Elišku jakousi zkouškou názorů mnoha slavných osobností a živou ilustrací kulturní úrovně tehdejší společnosti.

3.1.1. Poslanci a profesori z Vídně

Prvním kandidátem na kladnou obhajobu žádosti před říšským sněmem byl radikální řečník Mladočeské strany, MUDr. Eduard Grégr, který občas Elišku Krásnohorskou navštěvoval. Jaké však bylo její překvapení, když po přednesení své žádosti zjistila, že z mluvčího svobody a pokroku se vyklubal „nejkonzervativnější stoupenec starosvětského příkazu : „ sedávej, panenke, v koutě“, rychle odsoudil všechny „ty moderní neženské snahy“ a projevil zděšení ze strašidla emancipace⁽²²⁾. Po tomto nezdaru se Eliška vydala za Eduardovým bratrem Juliem Grégrem, který jí poradil napsat MUDr. Emanuelovi Englovi do Vídně. Jeho odpověď nejvíce charakterizuje myšlení elitních kruhů druhé poloviny 19. století : „Usuzuje, že následkem fyziologických rozdílů bude namnoze asi žena v konkurenci s mužem vždycky slabší, připouští však osobní výjimky, nechce zbraňovati pokusům a věří, že jen zkušenost může konečně promluvit v otázce emancipace.“⁽²³⁾

„Co přirozených podmínek postrádá, zajde samo sebou, říká a dále vyjadřuje: „Avšak přece nemohu zamlčeti, že nad světlým poznáním rozumu rozestírá se jakýsi chmurný závoj citový. Panna – onen rozmilý květ na stromě člověčenstva – nutně pak sdíleti bude veškeré ovzduší, v němž pohybuje s „student“. Jako bylinka poprvé chovaná ve skleníku když ji přesadíme do širého pole, má-li snášeti nové škodlivé vlivy, sucho i příval, mráz i žár atd. znenáhla musí se obalovati drsnější korou, nabývati lístků méně hebkých – slovem aspoň do jisté míry zhruběti, podobně zdá se mi, že poměry odborného vyučování ženského názorům o dívčím ideálu, všem pojmům, které tak dlouho naše srdce blažily, značně budou škoditi...“⁽²⁴⁾.

Na tento dopis Eliška reagovala vyjádřením se o zhrublých dlaních ženských, které se svým snažením o národ také zasloužily a vykonaly pro něj mnohé již svým skromným, ale drsným životem a výchovou budoucích generací. Pan Engl se stal horlivým vyznavačem ženského studia (dokonce si půjčoval od Elišky všechny materiály o této problematice) a žádost předal poslanci Karlu Adámkovi, který byl jejich věrným stoupencem v říšské radě.

Naproti tomu měla Eliška ve Vídni nemilosrdného a nebezpečného odpůrce, jehož hlas vážil tím více, že byl uznávanou vědeckou autoritou ve svém oboru, byl považován za českého vzdělance, přeložil básně Vrchlického a vypracoval objemný výběr z poezie české. Byl jím profesor dr. Eduard Albert. Vystupoval proti ženskému lékařskému studiu se všemi předsudky své doby. Zasloužil se sice o menší krok vpřed v oblasti vzdělání porodních babiček a zdravotních sester, ale jen v oblasti pomocných prací. S vyšším studiem nesouhlasil.

3.1.2. Čeští profesori a odborná veřejnost

Zajímavé názory na onu petici měli bezesporu čeští univerzitní profesori, kteří neprojeвили ani souhlas, ani nesouhlas, spíše se snažili reagovat vyhýbavě. Například prof. Dr. Jaromír Čelakovský se vyjádřil k obsahu kladně, avšak z důvodu účasti v profesorském sboru, kterému bude žádost přednesena, nemohl věc jako takovou podepsat. Jeho bratr, kolega prof. Dr. Ladislav Čelakovský petici bez váhání podepsal a písemně vyjádřil i podporu.

Prof. Dr. F. Vejdovský Elišce píše : „ *Na každý způsob přeji si z té duše, aby touze našich dam po vyšším vzdělání univerzitním bylo vyhověno.*“⁽²⁵⁾

Mezi další kladná vyjádření patří i dopis od prof. Dr. Františka Studničky : „*Odevzdávaje tuto lístek s podpisem, přeji si co nejvíce, aby snahy ku povznesení ženských studií směřující dosáhly úspěchu plného a brzkého. Jest sice dosud velmi mnoho předsudků i u pánů velmi učených – o vzdělanosti jejich mlčím, maje na zřeteli, že se nemusí vyskytovat obě současně – avšak během časů zmizejí i ty, jako jich zmizela celá řada již v té krátké poměrně době, co jsem s to, abych sledoval rozvoj ženské otázky u nás. Dočkám-li se tohoto pokroku, zaraduji se zajisté tak upřímně jako při každém pokroku lidském vůbec; v opačném případě záviděti budu šťastnější budoucnosti, že teprve popráno, co jsme si tak vřele přáli sami.*“⁽²⁶⁾

Jako již několikrát, stalo se, že člověk, na něhož Eliška velmi spoléhala, rozhodl se nepodepsat petici jako prof. Dr. Josef Emler se slovy : „Musím se vyznati otevřeně, že mi to připadá nepřipadným, abych v záležitosti té co spolupetent vystupoval, ač bych to jinak s největším potěšením učinil. Dovolil jsem v několika případech dámám navštěvovati čtení svá a hlasoval jsem vždy v sborech našich za připuštění dam k studiím universitním a učiním zajisté tak, naskytne-li se k tomu opět příležitost. Ale právě tato okolnost jest mi závadou petici podepsati. Neboť býti petentem a později snad spolurozhodovatelem v téže věci, to zdá se mi býti nepřipadné.“ Právě pro Emlerovu náklonnost k ženskému studiu spoléhala Eliška na jeho podpisem vyjádřenou pomoc.

Stejně nepochopitelnou odezvu dostala Eliška od prof. Dr. Otakara Hostinského. Sice odmítl podepsat petici, ale nakonec hlasoval v její prospěch.

Mezi horoucí zastánce ženského studia patřil prof. Dr. Vítězslav Jankovský, který se velmi zasazoval o ženskou otázku vůbec. Dalším byl právník prof. Dr. Antonín Randa, který dokonce Elišku vybídl, aby se domáhala pro dívky přístupu nejen na lékařskou a filosofickou fakultu, ale i na fakultu právnickou. Sám po rozhovoru s Eliškou uznal, že na tuto žádost je příliš brzy a jen by zkomplikovala současnou situaci.

Našli se však i tací, kteří podepisovali z pouhé recese a se smíchem z tak pošetilého nápadu. Mezi takové patřil i gynekolog, prof. Dr. Pavlík. Se smíchem odpověděl : „*S radostí, ihned podepíši! Vždyť z toho tak jako tak nic nebude, proč bych tedy dámám neudělal toho potěšení?*“⁽²⁷⁾ Jako on si i většina významných osobností a veřejnost myslela, že celé snažení je jen jakýmsi povětrným zámkem, neuskutečnitelnou představou jedné básničky. Kdyby jen tušili, jak moc se mýlili. Onen vzdušný zámek se stal realitou, která nabyla takové šíře, že by tomu tehdy jen málo kdo uvěřil.

Naštěstí bylo mnoho dalších přívrženců, kteří petici podepsali rádi. Byli to páni profesori dr. Bohuslav Rayman, dr. Jan B. Lambl, dr. František Štolba, školní rada Jan Šťastný, zemští školní inspektoři Bartoloměj Pavlíček a Jan Kosina; prof. F. Tilšer napsal . „*Sdílím úplně důvody v petici projevené a přál bych co nejvřeleji, aby žádost tak spravedlivá, též na místech rozhodujících, příznivě byla vyřízena.*“⁽²⁸⁾

Mnoho středoškolských profesorů z Čech a Moravy svými podpisy vyjádřilo podporu, avšak mnohé ženy, zejména manželky významných profesorů se vyslovily zásadně proti. Snad z pocitu ohrožení zaměstnání svých manželů.

S velkým významem se Eliška zmiňuje o Adolfu Heydukovi, který podepsal i se svou manželkou. Píše : „ *S potěšením a z celé duše sdílím s Vámi vše, co ke vznešenému cíli podnikáte.Činím tak nejen z přesvědčení, ale též z piety k svým zesnulým dceruškám, jimž, kdyby nám je byl Bůh zachoval, toužil jsem dáti vychování, jakého Vy se právě domáháte pro chovankyně Své.*“⁽²⁹⁾

Mezi další podporovatele patřili Josef Václav Sládek (také náležel k profesorskému stavu), literární historik Ferdinand Schulz, Václav Vlček, vlastenecký básník Jiljí V. Jahn, ředitel tehdejší pardubické „rálky“ a později i Minervy – neocenitelný pomocník a přítel, kterého si Eliška velmi vážila. Snažil se o zmodernizování gymnaziálního učiva a jeho zavádění v praxi.

Nejuznávanější představitel tehdejší inteligence Alois Jirásek se k celé záležitosti vyjadřuje slovy : „*V zásadě ovšem souhlasím s novým podnikem, v jednotlivostech nelze mně však ve všem souhlasiti. - Abych zkrátka pověděl : Váhám přisvědčiti že by za čtyři nebo pět let bylo možná řádně připraviti k maturitním zkouškám dívky, které před tím odbyly jen školu měšťanskou.*

Měl jsem sám podobné žáky, kteří s takovým předběžným vzděláním konali přijímací zkoušku (a to jen do nižší třídy) do gymnasia i do reálky , učivše se před tím soukromě latině resp. franštině. Víím, jak bylo třeba oči přimhouřiti, ač to byli žáci jinak dobří, ano výborní, a jak pak ještě měli nesnáze. A nyní račte povážiti tu spoustu latiny, řečtiny, fysiky, matematiky atd., a to vše by měly dívky z měšťanské školy za 5 let přemoci! – Případá mi ještě , že podobného mínění jako já jsou také někteří kolegové moji a jmenovitě p. ředitel Tiefttrunk. Já přesto budu mezi známými svými o podniku dále promlouvati a najde-li se kdo, jenž by byl jiného náhledu a chtěl svolání podepsati, milerád jméno jeho vám oznámím.“³⁰⁾ A. Jirásek psal ze své zkušenosti se žactvem a cítil potřebu vyjádřit obavy ze zvládnutí tak velkého množství učiva. Jako muž však nemohl pocítit touhu mnoha dívek studovat a věnovat se duševní práci. Jak to v životě bývá, hodnotu spousty věcí si uvědomíme, když je postrádáme. A právě studium a vzdělání bylo pro dívky dlouho nedostupné. Nikdo tedy nepředpokládal, že se do něj pustí s obrovskou vervou a sebezapřením. Samozřejmě, že vydržely jen ty dívky, které opravdu studovaly poctivě a cílevědomě. Ale tak to přeci bylo a je i se studiem u chlapců. Společná zůstává výdrž a zájem studovat.

3.1.3. Čeští spisovatelé

Velice příznivě se k otázce vysokoškolského studia žen vyjádřili spisovatel profesor vyšší dívčí školy pražské dr. F. B. Jeřábek a ředitel této školy dr. Zikmund Winter. Profesor Jeřábek se k petici vyjádřil slovy: „ *Tuto leží přede mnou věc skutečně spravedlivá. Nic není více oprávněno, než aby žena obor své činnosti veřejné směla rozšířit o vykonávání umění lékařského.*

S tím pak zdá se být nerozlučně spojena potřeba nějakého ženského gymnasia s ženskými učitelkami atd. – zkrátka ostatní část Vaší žádosti tak důkladně vypracované.“³¹⁾ Se slovy největší možné podpory odepsal Elišce i ředitel dr. Zikmund Winter.

Mezi podporovatele ženské otázky patřili i spisovatelé, jako Jan Neruda, který Elišce odepsal: „ *Doufaje, že ženská „intelligence“ naše bude národně lepší, nežli je mužská, příkládám podepsaný lístek. Tu naši „ inteligenci“ mužskou bych utopil, nelíbí se mi pranic. Vašich rozkazů vždy poslušný, v upřímné úctě oddaný Jan Neruda. 23.2.1890“.*³²⁾

Dalším z řad spisovatelů, Svatopluk Čech, Elišce píše: „ *S radostí podepisuji Vaše svolání a přihlašuji se hned za člena zakládajícího. Obdivuji se obětavé horlivosti a energii, s jakou pracujete k uskutečnění té krásné myšlenky.*“³³⁾

Jaroslav Vrchlický Elišce píše : „*Vzdávaje Vám dík za pozornost Vaši, připojuji svůj podpis milerád a přeju Vám zdaru největšího.*“³⁴⁾

Karel Václav Rais se také vyslovuje pro a připojuje svůj podpis k dalším. S výrazem souhlasu a přáním úspěchu se připojují další : M.A.Šimáček, Edvard Jelínek, Bohumil Adámek, Josef V. Frič, Otakar Mokřý, F. Herites, Josef Wunsch, dr. Karel Pippich, Josef Štolba, František Schwarz (okresní tajemník v Plzni a spisovatel), dr. Čeněk Zíbrt.

Spisovatel Josef Braun také připojuje svůj souhlas slovy : „*Odesílám žádaný podpis na petici a jsem šťasten, že jím mohu dát výraz svému dávnému přesvědčení, že lepší, přičinlivější, obětavější a šlechetnější část lidstva, ženy, jen svrchovanou nespravedlností odstrčena jest od pramenů vyššího vzdělání k velké škodě lidstva samého a jeho pokroku.*“³⁵⁾

3.1.4. České ženy a jejich vyjádření

A jak se k oběma dokumentům stavěly významné české ženy? To, co muži považovali za zcela nové překvapující a mnohdy pobuřující, to věděly vzdělané ženy a dívky z návštěv u Náprstků, kde se konaly různé přednášky, četla se feministická literatura a návštěvy cizinek seznamovaly již druhé dívčí pokolení se ženskými pokroky ve světě. Proto české vzdělané ženy přijaly Eliščiny snahy klidněji než muži, protože tuto věc považovaly za samozřejmý pokrok v ženské otázce. Velké podpory se Elišce dostalo od spolku českých učitelek, z Amerického klubu dam, od brněnské Vesny a od mnoha ženských spolků, které byly v kontaktu s Ženským výrobním spolkem.

Mezi prvními byly dvě české lékařky, vystudované a graduované ve Švýcarsku kolem roku 1881 (rakouská vláda je nechtěla přijmout za lékařky a zamítala jejich žádosti o nostrifikaci švýcarského diplomu), slečna MUDr. Anna Bayerová a MUDr. Bohuslava Kecková. Mezi českými spisovatelkami nejvíce Elišce pomáhaly Karolina Světlá, která byla i spoluzakladatelkou oné myšlenky a Sofie Podlipská. Pro zajímavost zde uvádíme ještě další významná jména jako Božena Viková-Kunětická, Teréza Nováková, Gabriela Preissová, Renáta Tyršová, básnířka Irma Geisslová, redaktorky Anna Srbová-Lužická a Miloslava procházková, spisovatelky Ludmila Grossmannová-Brodská, Božena Studničková, Barbora Hoblová, demokratická hraběnka Eleonora Kounicová, Emílie Heyduková, Julie Kusá, Marie Špindlerová, Zdenka Hlávková a mnoho dalších feministických pracovnic ze zemí československých, z Polska, Německa.

Božena Němcová, ačkoli toužila po vzdělání, se vyjádřila nesouhlasně ke studiu žen na vysoké škole. Je velmi pozoruhodné, že paní Marie Riegrová-Palacká i její dcera Marie Červinková-Riegrová, obě vzdělané filantropky a spisovatelky, odepřely svůj podpis na dokumentech. Realnost projektu by viděly jen , jestliže by již existovaly podobné ústavy, vzdělávání medicek po boku mediků se jim zdálo být nevyhovující a filosofickou fakultu vidí pro ženy zbytečnou, pouze na vybrané přednášky by mohly být ženy připuštěny.

Je pochopitelné, že takovouto odpověď Eliška vůbec nečekala. Zdá se, že obě ženy byly ovlivněny názorem dr.F.L.Riegra, který se k otázce ženské emancipace nestavěl zrovna kladně.

Paní Červinková Elišce radila, aby se vydala administrativní cestou a žádala ministerské nařízení, aby byly ženy na univerzitě připuštěny ke studiu lékařství. Ale tato cesta se Elišce nezamlouvala. Cesta objektivního prosazování ženské emancipace v celé i politické veřejnosti se jí v budoucnu bohatě vyplatila. Chtěla před ministerstvo za několik let postavit fakt, že tolik a tolik řádně kvalifikovaných maturantek žádá o přijetí na fakultu lékařskou a filosofickou. A právě tento přístup se vyplatil a představoval pokrok v ženské otázce, který se již nedá zastavit, nelze o něm jen diskutovat, nýbrž je nutné ho řešit. V tomto ohledu se Eliška Krásnohorská zapsala do historie ženské emancipace jako dokonalá diplomatka.

3.1.5. JUDr. Tomáš Černý

Na tomto místě je důležité zmínit se o člověku, který po celá dlouhá léta pomáhal Elišce v uskutečňování projektu ženského gymnázia. Byl jím JUDr. Tomáš Černý, který svými dopisy dodával Elišce odvalu a energii vytrvat až do konce. Pro pochopení dobové autentičnosti tehdejší atmosféry, týkající se ženského studia, jsou zde uvedeny ukázky ze dvou dopisů pana Černého Elišce. První : *„Petice je sepsána tak přesvědčivě, že jest potěšení přidružení se k ní. Předchozí otázka ženského gymnasia bude ovšem velmi obtížná. Aby stát v tomto čeho počal, nelze očekávat; aby obec pražská přetvořila vyšší dívčí školu v gymnasium, nedojde souhlasu v zastupitelstvu, i zde nebude pomoci jiné než svépomocného spolku aneb mecenášství; ovšem že náklady jsou velmi značné.“*³⁶⁾ Hned v dalším dopise JUDr. Tomáš Černý píše : *„Vaše energie je neúměrná. Zařizujíc přípravku pro maturitu hodláte tím rázem dosíci pro dívky a ženy přístup k universitě. Věc se musí zdařiti i v našich poměrech, nebudou-li náklady přílišné a najdou-li se , kdo budou aspoň první léta pracovati také z obětavosti.“*

Myslím si věc tak, že Vám nejde o to, abyste měli mnoho žaček, ale aby to byly žáčky vybrané, skutečně nadané, pilné, duchem i tělem zdatné, které již snesou a přemohou v 5 letech, co přemoci mají, a které zápal i horlivost svou nezaplátí zdravím a nedostanou se na universitu zlomené v životní síle své a jarosti mladistvé. Snad naleznete i metodu, která jim věc usnadní a kterou nebudou tak zbytečně trmáceny jako namnoze hoši na gymnasiích. Vždy bych si jen přál, aby studium gymnasiální bylo kratší než dosud, aby to, co na nižším a vyšším gymnasiu se opakuje, přednášelo se jen jednou, z 8 ročníků aby bylo 5 neb 6, studium řečtiny aby odpadlo aneb stalo se jen fakultativním, aby se obligátně učilo ruštině jak jazyku francouzskému a anglickému atd.³⁷⁾ Pan Černý naprosto pochopil, o co Elišce jde a dokázal s ní později i pracovat na podrobném plánu učiva. Eliška jej považovala za skutečného přítele a rádce v této věci.

Sice dlouhý, zato velmi zajímavý výčet názorů našich významných osobností nám může pomoci vcítit se do myšlení tehdejší společnosti. Mnoho těch, kteří se k ženské emancipaci stavěli naoko kladně, nakonec nepodpořili tuto závažnou otázku svým podpisem a naopak mnoho jiných zcela nepokrytě Elišku v jejích snahách podporovalo.

3.2. Dějiny Minervy

Podle již jednou zmíněných údajů ve druhé kapitole, 16. 7. (24.7.) 1890 povoluje Zemská školní rada otevřít soukromou střední školu pro dívky a 27.9.1890 ji ustavující valná hromada spolku Minervy přijímá do správy. Minerva otvírá svou první přípravku. Byl učiněn první krok k tomu, aby dívčí gymnasium bylo uvedeno v život. Tento a další krůčky Minervy otvíraly cestu universitnímu dívčímu vzdělávání, protože právě gymnázium je jeho nutným předpokladem. Toho si byla Eliška vědoma, a proto také urputně sháněla podporu všech významných osobností své doby. Věděla, že je to jediná a správná cesta.

Objevovaly se totiž návrhy na žádost o připuštění dívek na chlapecká gymnázia, s čímž Eliška nesouhlasila. Jednak proto, že by to věci samotné nepomohlo, a jednak by v té době samy dívky na chlapecká gymnázia nešly, ani by jim to rodiče nedovolili.

3.2.1. Velké očekávání

30.září 1890 Spolek pro ženské studium Minerva konečně otevírá svou první přípravku. Osnovy vypracoval prof. František Prusík a zemský inspektor Bartoloměj Pavlíček. Nadchází dlouho očekávaný den, a to den zápisu. Není těžké představit si, jak tento den Eliška Krásnohorská prožívala. Zcela určitě byl naplněn očekáváním, kolik žaček Minerva bude mít. Minerva – první dívčí gymnázium nejen v Rakousku, ale v celé střední Evropě. Jaký bude mít ohlas? Zcela určitě bylo jeho založení velkou senzací nejen v Praze.

Eliška se dočítala o úspěších studovaných žen ve světě ze zahraničních časopisů. Věděla, že v Americe byla promovaná lékařka již v roce 1845, a že jejich počet stoupl do roku 1890 na dva tisíce. Přemítala tehdy o tom, že v Rusku i v Polsku vzniká hnutí pro studium žen? Že v Petrohradě mají dívčí gymnázium, a že stovky ruských dívek studují na univerzitách ve Švýcarsku? Že tam už v roce 1864 studovala dcera osvobozeného mužika Knižnina a dr. Suslová, brzy na to tam promovala a měla rozsáhlou praxi v Petrohradě. Možná o tom všem přemýšlela v očekávání výsledku zde v Praze. Její obavy se rozplynuly v momentě, kdy do jejího bytu přichází Vojta Náprstek (přezdívaný také „advokát žen“) s kyticí růží. 56 růží – 56 přihlášených žaček. Eliška vzpomíná se slovy : „*Byl to den z nejradošnějších mého života.*“³⁸⁾

3.2.2. První „přípravka“

Prvních 56 žákyn, které se přihlásily do školy, byly většinou absolventky měšťanských škol, některé absolvovaly Vyšší dívčí školu. Z tohoto důvodu spolek Minerva zřídil první rok pouze tzv. přípravku, která se zpočátku otevírala každé dva roky, protože se osvědčila.

Přípravka měla zvláštní učební osnovu, kterou vypracoval prof. F. Prusík se zemským inspektorem B. Pavlíčkem, jak již bylo zmíněno výše. Podle této osnovy se za jeden školní rok probralo učivo celého nižšího gymnázia (to činilo 4 roky), takže žákyně druhým rokem postoupily do „kvinty“³⁹⁾ a celé klasické gymnázium vystudovaly za pět let. Věk přijímaných dívek byl asi 15 let. Ve druhém typu přípravy se zkrátila prima a sekunda do jednoho roku a věk přijímaných dívek činil 12 let.

Ve studii paní Milady Petříkové-Pavlíkové „K dějinám prvního dívčího gymnasia soukromé střední školy dívčí spolku Minervy v Praze (viz seznam literatury) se můžeme dočíst, že *„Dle této osnovy byly v přípravce doplňovány vědomosti, které si žačky přinesly ze škol měšťanských nebo vyšší dívčí v jazyce českém, dějepise, zeměpise, matematice a fysice na míru vědomostí žáka IV. tř. gymnasijní, nově pak se učily jazyku latinskému 12 hodin týdně a řeckému 6 hod. týdně.“*⁴⁰⁾ Byl to experiment, ale podařil se.

3.2.3. Spolupracovníci a rádci

Výjimečná Eliška Krásnohorská si uměla vybrat své spolupracovníky. Vedle F. Prusíka, prof. Akademického gymnázia a mimořádného člena České společnosti nauk a zemského inspektora B. Pavlíčka to byli : Josef Weber, rytíř z Pravomilu, dvorní rada, vysoký úředník C.k. ministerstva školství ve Vídni, prof. Jiljí Vratislav Jahn, pozdější ředitel ústavu, Pavla Maternová, učitelka, Josef Baudiš, ředitel akademického gymnázia , první předseda spolku. Díky jim zemská školní rada povolila nezvyklé školní osnovy, podle kterých se vyučovalo. Obětavými členkami výboru byly paní Baumgartlová, jednatelka, dále E. Kreslová, Jana Patočková-Krausová, M. Wiehlová a M. Fantová-Kusá.

Mezi spolupracovnicemi spolku byly vynikající učitelky Čadová, Bohuslava a Vilma Sokolovi, Eliška Řeháková a mnoho dalších učitelek, které šířily myšlenku vzdělání dívek přednáškami, pořádanými na školách pro žactvo i veřejnost. Podílely se na získávání dalších členů pro spolek, sbíraly peněžité dary a příspěvky. *„Bez nich by byla Krásnohorská jako generál bez vojska.“*⁴¹⁾

Podporovatelem snah spolku byl i celý profesorský sbor filosofické fakulty Karlovy univerzity. Z lékařské fakulty to byl jen profesor Maydl, Janovský a Rainsberg. Z německé lékařské fakulty byl vzácně pokrokovým příznivcem českých studentek prof. Rabl.

Přihlásilo se i pokrokové studentstvo pod vedením Antonína Hajna. Již v osmdesátých letech 19. století se pokrovní studenti domnívali, že tehdejší dělnické a ženské hnutí je pouze předeheurou k velikému hnutí sociálnímu.

Samozřejmě, že v rámci šíření ženské myšlenky se spolupracovalo i s tiskem. Zejména s „Ženskými listy“, s časopisem „Kalendář paní a dívek“, s Vlčkovou „Osvětou“, s „Časopisem českého studentstva“ a částečně s tehdejšími denními listy.

Z politiků pomáhali hlavně ministři Kaizl, poslanci Pacák, Rezek a Herold, hrabě Kounic, Kraus a Adámek.

Všechny ženské pražské spolky a další spolky z Čech a Moravy podporovaly ideově i hmotně pořádáním bazarů a peněžními sbírkami. Nečekaný výtěžek přinesl roku 1893 bazar na Žofíně, který činil 3 500 zl.

Největší hmotnou podporu získávala ovšem Minerva od městské rady pražské, každoroční „*subvenci*“⁴²⁾, o kterou se v počátcích zasloužil Vojta Náprstek, a to bezplatným propůjčením budovy a od Zemského výboru království českého téměř každoroční subvencí jeden až dva tisíce korun.

Také Česká spořitelna městské rady českých a moravských měst, veřejné korporace, záložny posílaly peněžité příspěvky. Pravidelný příjem měla Minerva z členských příspěvků, darů a sbírek.

Ale přesto všechno to nestačilo. Finanční starost vydržovat z vlastních prostředků soukromou školu byla pro tak chudý spolek veliká. Jistě bylo zapotřebí hodně idealismu a osobních obětí jak E. Krásnohorské, tak jejích spolupracovníků. Výbor těžce nesl, že nemohl platit profesorské síly tak, jak by si to zaslouhovaly. První profesorky, již absolventky gymnázia Minervy, byly první léta placeny méně než učitelky obecných škol a o prázdninách nedostávaly plat vůbec.

Cesta ženského vzdělávání byla opravdu trnitá. Při čtení Eliščiných „Vzpomínek“ není těžké si představit, jaká příkoří si musela nechat líbit, aby svůj sen o ženském studiu uskutečnila a dostatečně vytrvale ho rozvíjela celý svůj život.

3.2.4. Odpůrci

Mezi věčnými odpůrci byl i osobní přítel Krásnohorské, lékař a kapacita lékařské fakulty ve Vídni, Čech prof. Albert. Její snahy označoval za utopii, byl přesvědčen, že žena nemůže zastávat samostatné postavení. Bohužel tak nevědomky způsobil, že se velká část lékařské fakulty Karlovy univerzity i jejích studentů postavila proti ženskému studiu. Ale Eliška, podle slov paní Petříkové-Pavlíkové, se tím nenechala vyvést z míry a pracovala dál. *„Byla logicky přesná, výkonná i přes svou chorobu a měla voltairovský vtip, se kterým se přenesla přes nehoráznosti.“*⁴³⁾ Je třeba připomenout, že Eliška trpěla těžkým revmatismem.

3.2.5. Výsledky Eliščiných snah

Neúnavná práce ústavu i spolku přinesla dlouho očekávané výsledky pro absolventky Minervy. Je to zejména :

- *Povolení maturit na akademickém gymnáziu v Praze.* Prvními maturantkami se staly M. Pajgerová a A. Honzáková. V této době ještě neměla Minerva právo veřejnosti, tedy maturity musely být skládány na chlapeckém gymnáziu před cizími profesory, což jistě nebylo snadné. Na prvním albu roku 1850 jsou vyobrazeny první absolventky Minervy. Tato fotografie neznámé pamětnice, pravděpodobně absolventky Minervy, zachycuje tehdejší atmosféru slovy : „Tehdy Minerva otevírala primy jen ob jeden rok. Alb. Honzáková a M. Pajgerová nastudovaly septimu a oktávu za jediný rok. Maturovaly jen ony dvě. Mezi absolventy též syn Terezy Novákové, vědecky nadaný, utonul jako vysokoškolák v Labi. Byl to kamarád Albinčin. Též tu maturoval F. Špajer pozdější prof. Třídním profesorem byl dr. J. Novák, manžel Terezy Novákové.“

Při těchto slovech člověka napadne, jakpak se asi mluvívalo v rodinách chlapců o studujících dívkách? Jaképak názory měli lidé prožívající tuto převratnou dobu (ve všech směrech)?

- *Povolení řádného studia na filosofické a lékařské fakultě Karlovy univerzity.* Stalo se tak v dubnu roku 1897, kdy C.k. ministerstvo kultury a vyučování ve Vídni povolilo řádné studium žen na filosofické fakultě Karlovy univerzity. Studium na lékařské fakultě Karlovy univerzity bylo povoleno 15. září 1900 výnosem dr. Martela. Téhož roku bylo Minervě uděleno právo veřejnosti. Od této doby mohly absolventky Minervy maturovat na svém mateřském ústavu.
- *Povolení skládat státní zkoušky profesorkám pro vyšší gymnázium.*
- *První slavné doktoráty na Karlově univerzitě.* První dívčí promoce na filosofické fakultě se konala roku 1901 a doktorkou filosofie se stala Marie Baborová. Roku 1902 se konala první dívčí promoce na lékařské fakultě a lékařkou se stala Anna Honzáková.
- *Rozšíření osnovy střední školy na 8 ročníků a schválen název školy „Soukromé gymnasium dívčí s právem veřejnosti“.* K tomuto došlo v roce 1903. Také byla otevřena první třída klasického gymnázia bez přípravy.

Na tomto místě je třeba se zmínit o nadacích, které výrazně pomohly dalšímu rozvoji a existenci Minervy. Patří sem „Nadace pro studentky“, kam přispívali příznivci svými dary, „Nadace plukovníka Brádky“ (roku 1898 daroval Minervě 54 000 zl.), „Nadace Josefa a Zdenky Hlávkových“ vzniklá roku 1906 a fond „Poklad Minervy“ zřízený českou veřejností též v roce 1906.

Smutným rokem se stává rok 1905, kdy jednak ústav má finanční potíže s vydržováním školy, ale, co je smutnější, Eliška Krásnohorská odchází pro již velmi těžkou chorobu z aktivní činnosti v Minervě. Nadchází období společenských proměn, které výrazně zasáhly do podoby Minervy, a které sama Eliška prožívá velmi obtížně, nucena hájit svou dosavadní činnost „útokům“ nové generace, která s sebou nese jakési nedoceňování Eliščiných zásluh.

Podrobnější informace je možné najít v příloze č. 2. Zde jsou chronologicky dle časových údobí seřazeny nejdůležitější události v činnosti Minervy.

3.3. Boj o Minervu

V roce 1909 vstoupila do výboru řada nových členů : Františka Plamínková, Marie Tůmová, dr. Klára Červenková, dr. Věra Babáková, F. Šatavová. Dr. Klára Červenková píše . „*Po dvaceti letech trvání školy hlásí se nové směry v celém pojetí středoškolské výchovy mládeže.*“⁴⁴⁾ Nastává období známé pod heslem „Boj o Minervu“, tj. ideový boj starého výboru s novým.

Téhož roku podnikl nový výbor dotazníkovou akci k rodičům, má-li se změnit stávající ústav typu čistě klasického v reálné gymnázium s pobočkami klasickými, aby tak mohly dívky studovat nové obory studia. Většina se vyslovila pro přeměnu. V roce 1910 nový výbor provedl změnu stanov a vydal tzv. „Memorandum“, v němž vykládá svůj program a zde začala spolupráce členů starého výboru s novým. Výbor začal plnit své hlavní úkoly. Byly to : přeměna typu ústavu, otvírání primy každým rokem, hmotné zabezpečení ústavu a jeho rozkvět.

V roce 1910 –1911 se uskutečnila na základě dotazníkové akce přeměna klasického gymnázia na gymnázium reálné s klasickými pobočkami. Nový výbor usiloval zejména o toto :

1. Prohloubit výchovnou činnost školy
2. Zvýšit součinnost rodiny se školou.
3. Sblížit školu s veřejností.
4. Snaha o spolupráci s kulturními činiteli, kteří se zajímají o vzdělání ženy a její uplatnění, nebo již v této souvislosti pracují.
5. Zdemokratizovat školu snížením školného pro nemajetné žákyně
6. Sledovat existenční poměry absolventek a domáhat se zrovnoprávněného ocenění jejich práce.
7. Pomáhat absolventkám, aby našly své uplatnění v různých profesích.
8. Pomáhat v uplatňování akademicky vzdělaných žen.

Sebevědomá mladá generace „nového režimu“ , jak jej sama Eliška nazývala, měla rychlý spád ve svých projevech i činech. Jako v mnoha jiných směrech i zde se mládí dralo neúprosně kupředu. Bohužel i za cenu mírného znevažování „starého“.

V lítosti a hněvu zakladatelka a tvůrkyně Minervy píše proti tomu v lednu 1911 své rozhořčené „Svědectví o Minervě“, kde se zříká spolupráce s novým výborem. Ten ve svém „Memorandu“ mluví jejími ústy, což bylo samozřejmě vůči Elišce velmi netaktní. Stále se zvětšující množství žákyň s postupujícím časem již neznaly hrdost „Minervistek“, které musely za své vzdělání opravdu doslova bojovat a trpělivostí dosáhnout cíle. Jak to bývá, funguje-li věc již s částečnou garancí a nemusí-li se již tolik projevovat snaha, ztrácí se ocenění v povědomí lidí.

V roce 1914 došlo k zvláštnímu ustanovení kuratoria sestávajícího ze zástupců výboru Minervy a městské rady hl. m. Prahy. Ústav dostal název „Minerva, městské reálné gymnasium dívčí v Praze“. Byl vydán organizační statut podepsaný primátorem města Prahy JUDr. K. Grošem. Převzetí ústavu městem si Eliška dříve nepřála, ale vzhledem k pozdějším válečným létům se tato skutečnost vyplatila.

Na základě žádosti hospitantky architektury na české technice jednala říšská rada ve Vídni o povolení studia žen na technice. K jeho uskutečnění přispěli svou podporou prof. Smrček, prof. Velicha a další profesori z techniky. 28. října 1918 česká technika i právnická fakulta Karlovy univerzity povoluje přijímání žen jako řádných posluchaček.

3.4. Kde nalézala Minerva místnosti pro vyučování

Městská rada Hl.m. Prahy propůjčovala od počátku Minervě místnosti pro školu zdarma, a to na přimluvu Vojty Náprstka. Ústav zahajoval své vyučování velmi skromně v budově dívčí školy č.p. 202 ve staré rázovité svatovojtěšské čtvrti. Měl tam dvě místnosti. První sloužila jako učebna a druhá představovala ředitelnu, knihovnu, sborovnu a spolkovou místnost v jednom. Eliška o tom píše : *„Zařízení bylo staré, většinou dary nebo jsme je kupovaly u vetešníka a sami opravovali, leštili a natírali. Najednou jsme uměli všechna řemesla. A dále vesele vzpomíná, jak profesor Prusík, první ředitel školy, si při truhlaření přibil svůj dlouhý krásný vous. Ale čím více byli chudí, tím více byli duchovně bohatší.“*⁽⁴⁵⁾

O prvních nesnázích s otevřením školy doslovně Eliška píše : *„6.7.1890 obdrželi jsme přípisem Zem. šk. rady oprávnění otevřít školu. Měli jsme 126 členů spolku, úředně povolené osnovy, místnosti ve škole sv. Vojtěcha, peníze do začátku a mysleli jsme, že máme všechno a že se můžeme pustit do zařizování domácnosti svého ústavu. Avšak žel! Přivalila se na Prahu osudná povodeň, která jak pověděno, přetrhla Karlův most, vedení a málem by byly v ní utonuly naše všechny naděje. Nižší části svatovojtěšského okrsku byly zatopeny a poněvadž obecná škola, kde měla být naše učebna, nad záplavou vynikala, propůjčena za útulek postiženým povodní.“*⁽⁴⁶⁾

Eliška Krásnohorská tehdy bydlela v Divadelní ulici, která byla také zaplavena a z domů se vyjíždělo na lodičkách.. Vzpomíná, jak se dorozumívala s profesorem Prusíkem přes vodu. Přirozeně měli strach, aby byla škola otevřena. Jak Eliška píše : *„Těšili jsme se na ten okamžik jako malé děti na Ježíška. A přece se včas začalo.“*⁽⁴⁷⁾

Když vody opadly, nastala ve Vojtěšské ulici pravá stavební revoluce. Ve jménu asanace a regulace se mnohdy zbytečně bořily budovy a stavěly nové. Zachována zůstala bývalá vodárna – Štitkovská věž, která po generace napájela kašny vojtěšské čtvrti. Ušetřen zůstal i prostor před školou Minervy s památným kostelem, zvonicí a farou sv. Vojtěcha. Zde zůstala Minerva s nedobrovolným přerušením několik let – přes 40 let.

Ve vojtěšské škole působila Minerva prvních 7 let. V letech 1897 byl odtud ústav přemístěn do Dientsenhoferova letohrádku (školní léta 1897 – 1918), protože místnosti, které po tu dobu Minerva používala, byly určeny pro městskou opatrovnu vojtěšské čtvrti.

V roce 1918 propůjčuje Minervě bezplatně letohrádek Ameriku, kde měla tři třídy. Letohrádek mohl být využíván jen v létě, neboť v zimě byly místnosti studené a vlhké. Také sbírky zde mohly zůstat jen přes teplé období. Na úpravu učeben spolek Minerva doplatil 700 zl., což pro něj bylo tíživé..

Příští rok se ústav opět stěhoval, tentokrát do dívčí školy u sv. Štěpána v Praze (Štěpánská 8), kde dostal vhodnější místnosti pro učebny. Zde Minerva setrvala 9 let, až do školního roku 1906 –07.

Poněvadž ústav vzrostl na pět tříd, darovalo město ústavu celou budovu původní dívčí školy ve Svatovojtěšské ulici č.p. 202. Budova byla zvýšena nástavbou třetího patra. Zde měl ústav osm tříd a zde se také v roce 1908 konaly první maturity. Časem studentek přibývalo a bylo tedy nutné zřídit paralelky, které byly umístěny v nájemních domech v okolí.

Dostatečně velkou budovu obdržela Minerva až po 1. světové válce ve svobodné Československé republice. Nacházela se v ulici Lazarská.

Těmito údaji bohužel končí veškeré dostupné informace o Eliščině gymnáziu. Víme, že nová budova byla velmi prostorná a ve vestibulu vítala příchozí busta Elišky Krásnohorské. V příloze č.5 je možné si prohlédnout několik fotografií z této nové budovy.

Jaký osud potkal naše gymnázium po druhé světové válce, již bohužel nezjistíme. Ani na školském úřadě, ani na katastrálním úřadě se nepodařilo potřebné informace nalézt.

ZÁVĚR

Koncem září roku 1890 je Praha postižena velkou povodní. Zdálo se, že voda s sebou vezme i plány na otevření první soukromé střední dívčí školy v Čechách. V poměru s těžkostmi, s kterými se její zakladatelka Eliška Krásnohorská potýkala, byla tato záležitost pouhou nepříjemností. I přes tuto nesnáz byla slavnostně 30. září 1890 otevřena v Praze první příprava soukromé střední dívčí školy. Byl učiněn první krok na cestě k odbornému ženskému vzdělávání v Čechách. Málokdo si asi dnes umí představit Eliščiny pocity. Nedůvěra až opovržení ze strany veřejnosti byla velmi silná a projevila se i v nedostatku učebních prostor a učebních pomůcek. Přesto na tyto těžké začátky vzpomínají absolventky Minervy s láskou, protože právě tyto těžkosti jim dodávaly sílu a vůli vystudovat a složením maturitní zkoušky dokázat schopnosti žen učit se a dosáhnout stejných kvalit jako muži. Skládání maturit bylo povoleno 15.2.1895 a to na akademickém gymnáziu v Praze.

Podívejme se ale, jak vypadala první příprava. Vyučovalo v ní 9 profesorů z chlapeckých gymnázií. Věk žákyň byl 15 let. Stál před nimi nelehký úkol zvládnout učivo 4 let klasického gymnázia v jednom jediném roce, aby mohly postoupit dál do kvinty. Z 56 přihlášených dívek ukončilo školu 53. Z toho 33 s vyznamenáním. Dívky pocházely z rodin rolníků, obchodníků, živnostníků, řemeslníků, služebníků, dělníků, úředníků, učitelů, soukromníků i kněží. Je tedy patrné, že zájem o vzdělání dcer byl celkem značný. Pocházely z Čech, z Moravy a jedna i z tehdejších Dolních Rakous. V zimě se vyučovalo 8 hodin, od května o jednu méně. Podle archivních materiálů mezi povinné předměty patřily : čeština, dějepis, zeměpis, matematika, fyzika, latina a řečtina. Účelem bylo zopakování a další prohloubení učiva prvních 4 let klasického gymnázia. Jako nepovinné předměty si dívky mohly vybrat německý jazyk, těsnopis a zpěv. Bez zajímavosti není ani systém přestávek. Po dvou hodinách to bylo 10 minut, po třech 15 minut a po čtyřech hodinách 30 minut.

Že to první „minervistky“ neměly lehké, se můžeme dočíst v příloze číslo 4, kde na svá studentská léta vzpomínají absolventky Minervy v rozhlasovém rozhovoru z roku 1940. Byly to jak studentky, které se staly později profesorkami na Minervě, tak i jejich bývalé žákyně. První profesorky z řad absolventek začaly na Minervě učit od roku 1901. Mezi prvními byly B. Jirásková, H. Tuskanyová, Albína Honzáková a M. Fabiánová.

Od školního roku 1909/10 má ústav i svou lékařku. Je jí dr. Anna Honzáková. Vedle pravidelné lékařské péče připravuje Honzáková pro žákyně i tělovýchovný program s všestranným sportovním využitím. Pořádají se pobyty v přírodě, výlety, na kterých je sport vhodně sladěn s poznáváním zeměpisným a historickým. Vedle toho také Honzáková sleduje vliv studia na dívky. Mnozí profesori totiž nevěřili, že by dívky byly schopné studium vydržet, natož zvládnout učivo čtyř ročníků gymnázia v jednom roce. Že to dívky dokázaly, dokládá výsledek maturitních zkoušek z roku 1895. Tři dívky prospěly s vyznamenáním, sedm jich obstálo, dvě neobstály a čtyřem byly povoleny opravy. Na akademickém gymnáziu dívky maturovaly až do roku 1908. V roce 1900 bylo ústavu přiznáno právo veřejnosti, což znamenalo, že v roce 1908 se konaly první maturity ve vlastní budově u sv. Vojtěcha ve Vojtěšské ulici v Praze.

Složení maturitní zkoušky byl však teprve poloviční úspěch v prosazování ženského vzdělávání. Vytrvalé úsilí Elišky Krásnohorské směřovalo ke stupni vyššímu, a to ke studiu vysokoškolskému. Tam dívky pronikly až v letech 1897 a 1900. Nejprve povolením studia na filosofické fakultě a poté na fakultě lékařské univerzity Karlo–Ferdinandovy v Praze. Všem dívkám se tento krok nepodařil a již maturita jim přinesla nové pracovní příležitosti. Tváře dívek na zažloutlé fotce tabla právem říkají: „*Per ardua ad astra.*“ (*Po strmých výšinách ke hvězdám*).

Vraťme se však k učitelskému sboru Minervy. Zajímavostí je, že k němu patřila i paní Záhořová – Němcová (vnučka Boženy Němcové), která toužila stát se lékařkou, avšak její otec Josef Němec (syn Boženy Němcové) jí to nedovolil. Báł se, že mu z dcery vyrostě „mužatka“, která kouří a žije volnějším způsobem života.

Rok 1901 a 1902 prožívá Eliška Krásnohorská s pýchou. Zrodila se první doktorka filosofie Marie Baborová a první lékařka Anna Honzáková. Právě v tuto chvíli se Elišce začínají plnit sny a vysokoškolském vzdělání českých žen a možnosti jejich uplatnění. I po dlouhých letech si bývalé „minervistky“ v již zmíněném rozhlasovém rozhovoru vzpomněly na pozoruhodnou větu Karoliny Světlé : *„Vyššího vzdělání dovede žena i bez geniálního nadání lépe využít, než velká většina učených mužů s průměrným nadáním.“*⁽⁴⁸⁾

Všechny zúčastněné dámy se shodly na tom, že vzdělání jim poskytlo větší jistotu, odvalu a schopnost lépe se všemu učit i v životě. To znamená svých nabytých znalostí využívat jak v soukromém životě, například umět pomoci dětem se školní látkou, tak i ve vlastním pracovním životě, moci zastávat zaměstnání, po jakém toužily a při tom zůstat dobrou matkou.

Trvalo dlouho, než muži alespoň částečně pochopili, že vzdělaná žena rozvíjí své kvality ve všech směrech, aniž by tím trpěla rodina. Právě naopak takováto žena zdobila a zdobí muže svou rozvíjející se osobností. Není od věci se domnívat, že právě tolerantnost v tomto směru přispívá k vyváženému partnerskému vztahu.

Obraťme se však k velké ženě, která svou neutuchající vůlí dokázala zdánlivě nemožné, překonala všechny překážky a stala se věčnou inspirací ženského vzdělávání. Nezapomeňme na tuto obdivuhodnou ženu a věnujme jí čestné místo mezi významnými osobnostmi českého národa.

V roce 1890 vítala Eliška Krásnohorská ve školních lavicích 56 dívek, v roce 1940 jich kolem její busty procházelo již 700, a to v nové moderní budově v Lazarské ulici. Tento údaj je bohužel poslední, kterého bylo možné se dopátrat. Jaký byl osud gymnázia nesoucího jméno Elišky Krásnohorské po druhé světové válce, již zůstává tajemstvím. Věčně nám však bude tuto ženu připomínat její pomník na Karlově náměstí v Praze a její rodný dům v Plzni.

Stejně tak jako tato diplomová práce začínala výmluvným citátem, bude jím také končit. A to slovy paní Müllerové, bývalé absolventky Minervy :

„Ovšem, lidé ve vzpomínce zůstávají a člověk by je dnes rád pohladil za všechno, co znamenali, ne tím, co říkali, ale celou osobností.“⁴⁹⁾

Seznam literatury

Petříková – Pavlíková Milada : K dějinám prvního dívčího gymnasia soukromé střední školy spolku Minervy v Praze, Učitelé v práci a boji 1848 – 1918, Práce, Praha, 1971, studie, Literární archiv národního muzea Památníku národního písemnictví v Praze, č. inv. 1441 – 1442, č. přír. 22/76.

Horská Pavla : Naše prababičky feministky, Knižnice dějin a současnosti, NLN s.r.o., Praha, 1999, 11. Svazek.

K ekonomické aktivitě žen na přelomu 19. a 20. století, Překlad českých zemí, Československý časopis historický 31, 1983, č. 5.

Slavíková Marie : Dívčí gymnasia, Ženské studium na dívčích školách středních a vysokých, Praha, 1917.

Horská Pavla : Žena v Praze, Scriptorium, Praha, 1996.

Brabencová Jana : Pražské ženy v procesu vývoje českého dívčího vzdělávání ve 2. polovině 19. století, Žena v dějinách Prahy, Scriptorium, Praha, 1996.

Krásnohorská Eliška : Vzpomínky, upravené Ferdinandem Strejčkem, edice Vlasta, Jihočeské nakladatelství bratří Římsové, 1947.

Nevšimalová, K. : Eliška Krásnohorská, k jejím 60. Narozeninám, nákladem Ženského výrobního spolku českého v Praze, Praha, 1907.

Krásnohorská, E. : Jitro ženského studia, Ženský svět, Praha, 15.2.1922.

Pozůstalost Elišky Krásnohorské, literární archiv Národního muzea Památníku národního písemnictví v Praze, č. inv. 124 – 131, dále 1441 – 1442.

Lenderová, M. : K hříchu i k modlitbě, Mladá fronta, Praha, 1998.

Doudová, M. : Velké ženy české, X – Egem, Nova, Praha, 1997.

Mužíková-Nosilová, M. : České ženy, Ministrstvo informací, Praha, 1946.

Dwellers, U. : Žena ve městě, Lidé města, Institut základů vzdělanosti UK, Karolinum, Ethnos, Praha, 1993.

Sestavili Pešek, J., Ledvinka, V. : Žena v dějinách Prahy, Documenta Pragensia, Scriptorium, Archiv hl. m. Prahy, Sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy a Nadace pro Gender Studies, Praha, 1996.

Ženy na Moravě, Ročenka dobročinného komitétu v Brně, Brno, 5.2.1940.

Příloha č.1

Výběr z bibliografie E. Krásnohorské

Povídkové knihy pro dospívající dívky :

Do proudu žití, u.F.Topiče, Praha, 1897, (obsah : Za slávu otců, Babiččina podobizna, Vzhůru a dolů)

Barončina závěť, u R. Storcha, Praha, 1899, (částečně dle německé předlohy In Treue bewahrt od Haldenové)

Svéhlavička (částečně dle německé předlohy Der Trotzkopf od Emy Rhodenové)

Svéhlavička nevěstou, Svéhlavička ženuškou, u R. Storcha, Praha, 1898 –1900
Celínka, u R. Storcha, Praha, 1901

Celínčino štěstí, u R. Storcha, Praha, 1902

Jediná, u E. Leschingra, Praha, 1904

Trojí máj, Kronika života, Nákladem Unie, Praha, 1925

Brožury :

Ženská otázka česká, Epištoly svobody, Praha, 1881

Ústřední Matice školská, Epištoly svobody, Praha, 1882

Vlastenkám českého severu, k podobizně K. Světlé, věnují Pražanky, Praha, 1890

Svědectví o Minervě, zvl. Otisk z Ženských listů, Praha, 1911

V Ženských listech (vydávány v Praze) :

Hlas paedegoga o ženské otázce vzhledem k výrobním spolkům, 1874

Dcerám českým, 1875

Také hlas o ženské práci průmyslové, 1877

Tré vyšších škol ženských v Praze, 1877

Vlastenecké slovo o vyšší dívčí škole, 1878

Před prahem české univerzity, 1882

Hlasovací právo žen (Klára Baldová), 1882

Dějiny ženské otázky v Americe, 1882

Dozvuky po zahájení Minervy, 1890
Petice českých žen, 1890
K dějinám ženské otázky, 1891
Ke konci 1.ročníku Minervy střední školy, 1892
Otázka ženského studia v Rakousku, 1895
Z kroniky ženského studia v Rakousku, 1895
První polské gymnasium ženské, 1896
Ženské studium vítězí, 1897
První doktorát ženský v Praze, 1901
Druhá promoce ženská, 1901
Svědectví o Minervě, 1911

Ve Vlčkově Osvětě :

Ženská otázka u nás a jinde, 1.díl, 1874

Ve Světozoru :

Z rukou žen českých (úvaha), 1878

V deníku Národní listy :

Ještě o pražském školství dívčím, 19.9.1902

V deníku Hlas národa :

Slovo o výchově našich dívek, 11.9.1902

V Kalendáři paní a dívek :

Ženám doby naší, 1895

První dívčí gymnasium české, 1895

Minerva, 1896

První dívčí gymnasium české, 1905

V kalendářích :

Kalendář česko–amerických žen v Chicagu : Ctižádost, 1899

Přehled nejvýznamnějších dat

1890 5. února „provolání českých žen“ k říšské radě ve Vídni (Ženské listy 1890)

červen : Usnesení „Ženského výrobního spolku“ v Praze (Karolina Světlá a Eliška Krásnohorská) založit spolek Minervu (Ženské listy 1890)

9.června podala Eliška krásnohorská žádost k Zemské školní radě v Praze o povolení dívčí střední školy (gymnasia) Ženské listy 1890.

24. července Zemská školní rada povoluje otevřít soukromou střední školu pro dívky (1. Výroční zpráva Minervy 1891 : „Z dějin ústavu“ od profesora Františka Prusíka)

27. září se koná ustavující valná hromada Minervy, spolku pro ženské studium, ve které spolek přejímá ústav od zakladatelů k vydržování (dodatečné schválení zemskou školní radou 29.října 1890).

30. září spolek Minerva otvírá soukromou střední dívčí školu v Praze, tzv. přípravku, ke které vypracovali osnovu profesor František Prusík a zemský školní inspektor Bartoloměj Pavlíček (viz. Výroční zpráva 1891 „Z dějin ústavu“- dále jen „Výroční zpráva“ daného roku).

1891 *Petice českých žen* za účasti spolku Minerva o povolení studia žen na univerzitě, zaslaná říšské radě do Vídně. Tato petice byla zamítnuta.

1891 Ústav Minerva otvírá druhou tzv. přípravku stejného typu pro školní rok 1892-1893, opět zachycenou ve Výroční zprávě tohoto roku.

- 1895** *únor* Spolek Minerva posílá znovu petici říšské radě do Vídně za povolení studia žen na univerzitě. Opět byla žádost zamítnuta.
březen Spolek a absolventky Minervy podávají žádost o povolení skládat maturity na akademickém gymnasiu v Praze (předseda maturit Dr. Eduard Kastner). Povoleno Zemskou školní radou dne 15.2.1895, avšak další studium na univerzitě nebylo povoleno (viz. Výroční zpráva 1895).
- 1897** *duben* v tehdejší označení C.k. ministerstvo kultury a vyučování ve Vídni (ministr Gautsch) povolilo řádné studium žen na filosofické fakultě univerzity Karlovy (viz. Výroční zpráva 1898 „Z dějin ústavu“).
Ústav otevřel také kurs pro přípravu tzv. oktavánek k učitelským zkouškám.
- 1900** Ústavu Minervě bylo uděleno právo veřejnosti.
15. září bylo absolventkám povoleno řádné studium na lékařské fakultě univerzity Karlovy (výnos ministra Dr.Hartela) Výroční zpráva 1900 – 1901.
- 1901** První dívčí promoce na *filosofické fakultě* univerzity Karlo-Ferdinandovy Dr.Marie Baborové (viz. Výroční zpráva 1901).
- 1902** První dívčí promoce na *lékařské fakultě* univerzity Karlo-Ferdinandovy Dr.Anny Honzákové (viz. Výroční zpráva 1902).
- 1903** Rozšíření osnovy střední školy na osm ročníků a schválen název školy „*Soukromé gymnasium dívčí s právem veřejnosti*“. Otevřena první třída klasického gymnasia bez tzv. přípravy (viz. Výroční zpráva 1904).
- 1905** Eliška Krásnohorská se vzdává činnosti ve spolku pro těžkou nemoc.

- 1908** Konaly se první maturity na vlastním ústavu ve vlastní budově ve Vojtěšské ulici čp.202 (viz. Výroční zpráva 1908).
- 1909** Městská rada pražská, jakožto hlavní podporovatelka gymnasia, požádala o své zastoupení ve spolku.
Spolek uskutečnil na ústavu penzijní zabezpečení svých profesorských sil.
V tomto okamžiku začíná tzv. boj o Minervu. Objevují se nové směry v pojetí středoškolské výchovy mládeže, které chtějí být i přes nesouhlas Krásnohorské uplatňovány (dr. Červenková). Situace je ztížena Eliščinou nemocí a tudíž znevýhodněným postavením v celé záležitosti.
- 1910** Přeměna klasického gymnasia v reálné ve školním roce 1910-1911.
Vychází *Memorandum* výboru „Minervy, spolku pro ženské studium“ v Praze roku 1910.
- 1911** Eliška Krásnohorská vydala „*Svědectví o Minervě*“.
- 1914** Zřízen správní výbor města Prahy (zástupci Prahy a Minervy). Ústav přechází v péči hlavního města Prahy. Ústav nese název „*Minerva městské reálné gymnasium dívčí v Praze*“. Vydán „*Organizační statut*“ schválený tehdy zvaným C.k.ministerstvem kultury a vyučování 21.února 1915.
- 1917** Na počest 70. narozenin zakladatelky Minervy nese ústav nový název „*Městské reálné gymnasium dívčí Eliška Krásnohorská*“.

Příloha č.3

Milada Petříková-Pavlíková: K dějinám prvního dívčího gymnasia soukromé střední školy dívčí spolku Minervy v Praze, Učitelé v práci a boji 1848-1918, Práce, Praha, 1971, Památník národního písemnictví v Praze, č.inv. 1441-1442, č. přír. 22/76

Výtahy z výročních zpráv

Z důvodu použití archivního materiálu, je zde předložena úplná citace části studie nazvaná Výtahy z výročních zpráv týkajících se let 1890-1912.

I.výroční zpráva soukromé střední školy dívčí spolku Minervy v Praze

(Dále jen výroční zpráva...)

Konec školního roku 1891 – jedna třída, ředitel profesor František Prusík a 9 členů profesorského sboru, profesorů chlapeckých gymnasií.

Otevřena první třída přípravy (učivo čtyř tříd nižšího gymnasia shrnuto do jednoho roku), věk žaček 15 let, počet žaček 53, z nich s vyznamenáním 33.

Rodiště žaček Čechy 48 (Praha 21, venkov 27)

Morava 2

Dolní Rakousy 1

Stav rodičů (zaměstnání):

rolníci 3, obchodníci 2, živnostníci, řemeslníci, služebníci, dělníci 7, úředníci, učitelé, kněží, soukromníci 30

Nadace - nic, spolek Minerva udělil 9 žačkám podporu celkem 10 zl. Jedna žačka dostávala dvakrát týdně obědy v rodině suplujícího učitele M.J.Macha.

II. Výroční zpráva koncem školního roku 1892

Ředitel J.Valenta (gymnasiální ředitel ve výslužbě)

Jedna třída. První třída pokračuje jako kvinta klasického gymnasia, jednoduchá frekvence vyučování.

Doba vyučování v zimě od 8 hodin, od května od 7 hodin.

Nepovinné předměty : němčina, těsnopis, zpěv : v zimě od 7 hodin do 8 hodin
v létě od 6 hodin do 7 hodin

Přestávky po dvou hodinách 10 minut, po třech hodinách 15 minut, po čtyřech hodinách 30 minut.

Každý školní rok byl povinně zahájen bohoslužbou „Veni sancte“ a ukončen „Te deum“ v kostele sv. Vojtěcha.

III. výroční zpráva konec školního roku 1893

Ředitel profesor František Prusík.

Po druhé se otevírá příprava dle předešlého typu, takže ústav má dvě třídy: Přípravku a sextu.

IV: výroční zpráva konec školního roku 1894

Ředitel profesor František Prusík.

Nová třída se neotevírá, třídy postupují. Dvě třídy : kvinta a septima.

V. výroční zpráva konec školního roku 1895

Ředitel profesor František Prusík.

Dvě třídy : sexta a oktáva , tableau „Prima legio musarum“. První maturity na akademickém gymnasiu – předseda zemský školní inspektor Dr. Eduard Kastner.

Zkoušející profesori hlavních předmětů:

latina profesor Josef Truhlář, čeština profesor Novák, dějepis profesor Z. Winter, matematika profesor Panek. Mimo to se zkoušelo ze všech vyučovacích předmětů. Výsledky zkoušek maturitních:

3 s vyznamenáním, 7 obstálo, 2 neobstály, 4 povolena oprava.

VI. výroční zpráva konec školního roku 1896

Ředitel profesor František Prusík.

Otevírá se přípravka stejného typu. Škola má dvě třídy (septima).

VII. výroční zpráva konec školního roku 1897

Ředitel J.V.Jahn.

Otvírá se přípravka – škola má dvě třídy (oktáva). Druhá maturita na akademickém gymnasiu, kde ústav stále maturuje až do roku 1908.

VIII. výroční zpráva konec školního roku 1898

Ředitel J.V.Jahn.

Otevírá se další přípravka nového typu, shrnuje dvě učební léta do jednoho roku (věk žáček 11-12 let), škola má tři třídy.

IX. výroční zpráva konec školního roku 1899

Ředitel J.V.Jahn.

Otevírá se přípravka druhého typu, tři třídy.

X. výroční zpráva konec školního roku 1900

Ředitel J.V.Jahn.

Neotevírá se přípravka ani prima z nedostatku místa. Tři třídy /tercie, kvinta, septima).

XI. výroční zpráva konec školního roku 1901

Ředitel J.V.Jahn.

Tři třídy. První třída se neotevírá z nedostatku místa. Příjem profesorek z řad bývalých absolventek. B.Jirásková, H.Tuskanyová, Albína Honzáková, M.Fabiánová.

XII. výroční zpráva konec školního roku 1901-02

Ředitel J.V.Jahn.

Otevírá se přípravka, tři třídy.

XIII. výroční zpráva konec školního roku 1902-03

Ředitel V.Ot.Slavík.

Další místnosti, 4 třídy (1., 3., 6., 8.), přípravky se neotevírají, ale primy vždy každým druhým rokem pravidelně.

XIV. výroční zpráva konec školního roku 1903-04

Ředitel V.Ot.Slavík.

Tři třídy.

XV. výroční zpráva konec školního roku 1904-05

Ředitel V.Ot.Slavík.

Čtyři třídy.

XVI. výroční zpráva konec školního roku 1905-06

Ředitel V.Ot.Slavík.

Čtyři třídy.

XVII. výroční zpráva konec školního roku 1906-07

Ředitel J.Grim.

Pět tříd.

XVIII. výroční zpráva konec školního roku 1907-08

Ředitel J.Grim.

Osm tříd. Škola získala vlastní budovu (již známou školu u sv. Vojtěcha ve Vojtěšské ulici). Primy se otevírají každým rokem a poprvé se maturity konají na vlastním ústavě.

XIX. výroční zpráva konec školního roku 1908-09

Normální pokračování.

XX. výroční zpráva konec školního roku 1909-10

Ředitel J.Grim.

Zavedena pravidelná zdravotní prohlídka školním lékařem, vypracovává statistiky (vliv studia na zdraví dívek Dr. Anna Honzáková) – pečuje o tělesnou výchovu pořádáním hry a sportu, o uměleckou výchovu návštěvami uměleckých výstav, historických památek, školní recitace, školní představení vycházky do přírody, několikadenní turistika za účelem doplnění vlastivědných znalostí.

XXI. výroční zpráva konec školního roku 1910-11

Ředitel J.Grim.

Přeměna klasického gymnasia v reálné typu A. Uskutečněna z počátku od první až čtvrté třídy. Při třetí až osmé třídě zřízeny pobočky s povinnou řečtinou.

XXII. výroční zpráva konec školního roku 1911-12

Ředitel J.Grim.

Příloha č.4

Rozhlas pro ženy: Odkaz Elišky Krásnohorské

Rozhovor k 50. Výročí založení dívčího reálného gymnázia „Eliška Krásnohorská“.

Sestavila Dr. Olga Srbová. Vysílání 2.10.1940 15⁰⁰ – 15³⁰.

Mluví : Dr. A. Berkovcová

Dr. L. Scholzová

Dagmar Šetlíková

DR. M. Součková

Ing. Arch. A. Müllerová

Dr. M. Němcová

Režie : Jana Moravcová

Dr. Berkovcová vypráví : Na nábřeží Elišku Krásnohorskou proklel český pedagog slovy : „Bůh Vás bude trestati za ten hřích proti zákonům jeho odvěčným. Setrváte-li při tomto znemravňování českých dívek, nemine Vás prokletí.“ A jedna temperamentní paní přeběhla Národní třídu, aby jí řekla : „Když jste si Vymyslela tu čertovinu, přivoláváte na sebe trest a Bůh Vás musí trestat, i budete potrestána, dočkáme se toho, však uvidíte!“ a hrozila jí rukou tak, že se lidé s podivem na ně ohlíželi.

Dr. Scholzová : Den zápisu byl o měsíc povodní oddálen. Dnes 2.10.1940 je tomu 50 let, co stanul u jejích dveří udýchaný Vojta Náprstek s obrovskou kyticí růží, že sotva prošla půlkou dveří, aby zvolal : „Šestapadesát!“ a Elišku Krásnohorskou polily slzy štěstí.

(Dr. Babáková byla též mezi prvními absolventkami).

Vestibul a sborovna nové budovy gymnázia, kde stojí busta Elišky Krásnohorské. Pro slzy dojetí kolikrát ve škole nedokončila Eliška Krásnohorská proslov. Dnes v roce 1940 jich už není 56, ale 700 – vzpomíná Dr. Scholzová, co by asi Eliška Krásnohorská říkala na to, že jsou už dívčí gymnázia ve větších městech samozřejmostí.

Dr. Honzáková poslala vzpomínku :

„Předsudky, neporozumění, zloba, závist, intriky kupily Krásnohorské v cestu překážky takřka nepřekonatelné. Ale hluboká víra ve spravedlnost věci, vroucí idealismus, nezlomná vůle, nevyčerpatelné sebeobětování byly nejmocnějšími zbraněmi Krásnohorské. Upřímný duch této křehké, něžné bytosti, drobných, bolestnou nemocí zkřivených ruček, zářivých modrých očí a světlých kadeří, vede Minervu a její školu bezpečně, bez zakolísání, s dokonalým úspěchem k vytčenému cíli.

Krásnohorská se účastnila slavností a vždy dívky posilovala. Po prázdninách pozvala Krásnohorská první abiturientky (18) do svého bytu ve Spálené ulici, aby s nimi pohovořila o univerzitních studiích (říká Albína Honzáková). Nabídla pomoc i radu. Starala se o ně i na univerzitě. Díky jejím osobním stykům byly dívky přijaty na filosofickou fakultu, ovšem jen jako hospitantky. Na fakultě lékařské to byl tužší boj. Viděla jsem obtížnost její práce, velikost sebeobětování a sebezapírání.

Sama Honzáková vyjadřuje obavu z budoucích generací a nutnost sebrat všechny dokumenty o Elišce Krásnohorské a jejím díle.

Světlá - zakladatelka Výrobního spolku a zakladatelka dívčího vzdělávání. Až poté se narodila její sestra Minerva. Berkovcová u K. Světlé bydlela po dobu studií na Minervě. Dr. Berkovcová vzpomíná, jak se o ní K. Světlá starala, když se učila do noci : „Nechte, Aničko, už té řečtiny, ať mi vaši rodiče nedávají vinu, že si kazíte zrak a já že na vás nedohlédnu.“ Dr. Berkovcová jí vyprávěla školní historky a odevzdávala vzkazy od E. Krásnohorské.

Všechny vzpomínají na potíže ve škole, při maturitách na akademickém gymnáziu, nejistotu uplatnění, nedostačující školní místnosti, na posměch typu : „Homéra dovedete číst, ale vodu uvařit nikoliv“ – sílu odpovědnosti, kterou z toho pociťovaly, vzpomínají na nízký počet učebních pomůcek, který je vedl k hluboké skromnosti.

Šetlíková vzpomíná, že studovali nejen v budově u vojtěšského kostela, ale i v pobočkách ve Vojtěšské a Myslíkově ulici u Bubeníčků. Rodily se první lékařky, profesorky, advokátky, soudkyně, inženýrky, spisovatelky a herečky.

Dr. Berkovcová založila na výzvu Svojsíkovu dívčí skauting (1915). Tábořily v Povltaví nad Živhoští, kde ještě ani chlapci nebyli a zvládly to skvěle. Roku 1922 založila i Dívčí zahradnickou školu. Berkovcová pokračuje : „Studium na Minervě dalo nám odvalu reformovati různé zvyklosti denního života, neboť vzdělání naučilo nás přemýšlet. Paní Světlá tvrdila, že vyššího vzdělání dovede žena i bez geniálního nadání lépe využít, než velká většina učených mužů s průměrným nadáním.

Scholzová : „Žena prý ztrácí studiem smysl pro své přirozené poslání, není to pravda, lépe pomůže svému muži i dětem a veškerá lidská práce má pro ni jinou cenu a smysl, když jí lépe rozumí.

Šetlíková : „Matematika mi pomohla umět si rozvrhnout čas a logicky myslet, latina v učivu cizích řečí. Z toho vyplývá, že vzdělání se neztratí ani v domácnosti.

Němcová : „Za mých dětských let se ještě považovalo studium za zaopatření pro ty, které se nevdaří.“ Němcová měla svůj druhý domov u své učitelky paní Záhořové-Němcové (vnučka Boženy Němcové). Paní Záhořová-Němcová chtěla studovat medicínu, ale její otec (syn Boženy Němcové) Jaroslav Němec nechtěl, aby z jeho dcery vyrostla emancipovaná žena – mužatka, která kouří a počíná si výstředně a příliš volně. Nikdo netušil, že ze studovaných žen mohou být vzorné a rozumné matky.

Závěrem lze říci, že právě vzdělání (teoretické) dodává člověku větší jistoty a odvahy a schopnosti lépe se všemu učit i v životě. Měli bychom mít větší pochopení pro své děti, studenty(ky).

Scholzová, která působila v roce 1940 již 20 let v Minervě žasne, jak nesmírná změna nastala za tu dobu v ženském životě. Když Eliška Krásnohorská zakládala Minervu, znal samostatnou práci mimo rodinu jen malý počet umělkýň, poštovních úřednic a zaměstnankyň obchodních, továrních a živnostenských. A i to nebyla samostatnost v pravém smyslu slova.

Spolužačkou Scholzové byla Berkovcová. Žačkami Scholzové se staly nyní již MUDr. Němcová, ing.arch. Müllerová, RNDr. a spisovatelka Milena Součková.

Tohoto rozhovoru se měla účastnit i Nataša Gollová (povinnosti v divadle jí to nedovolily) a první soudkyně Dr. Patschová.

Scholzová prohlásila : „Eliška Krásnohorská byla zakladatelkou nekrásnějších lidských ctností.“ Dále pokračuje : „Vychovávala nás zejména profesorka Dr. Albína Honzáková, sestra naší první lékařky. Mívaly jsme družnější a intimnější vztahy plné nadšení. Nyní v roce 1940 se mi zdají být chladnější.“

Müllerová : „Ovšem, lidé ve vzpomínce zůstávají a člověk by je dnes rád pohladil za všechno, co znamenali, ne tím, co říkali, ale celou osobností.“

„Zkoušelo se třeba při procházkách po Slovanském ostrově v tak svobodném duchu ...“

Dr. Honzáková byla neteří Milady Petříkové-Pavlíkové, naší první architektky, první inženýrky.

Müllerová s Petříkovou vydávaly vlastní časopis s grafickými pokusy, což jim umožňovalo jít dál za školní osnovy. Jejich třídní profesorkou byla Anna Snížková, spolužačka Scholzové. Působila ve školní budově u kostela sv. Štěpána. Pořádaly vycházky, výlety, podporovaly tvůrčí tvorbu a vzdělávání. Dr. Součková s úsměvem dodává, že svému ústavu říkaly „bouda“.

*M. Ujál
Viktorijá Chvalík*

139

ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ

☐☐ K JEJÍM ŠEDESÁTÝM NAROZENINÁM. ☐☐

n. 1907.

LANM

62 / 64 / 015

Podobizna E. Krásnohorské z r. 1865.

Eliška Krásnohorská se sestrou Bohdankou.

LA 74 / 77 / 0022

LA 27 / 71 / 0103

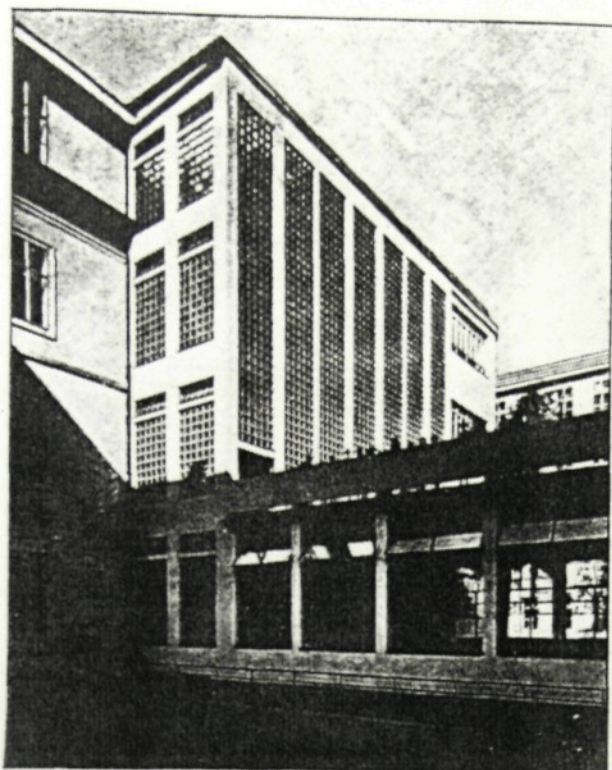

Podobizna E. Krásnohorské z r. 1876.

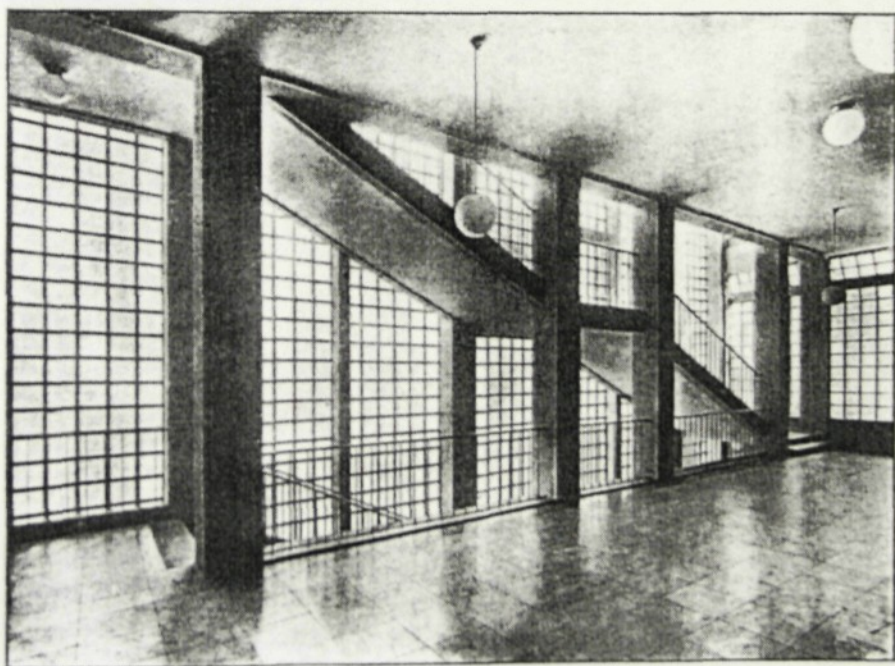

k. 1926

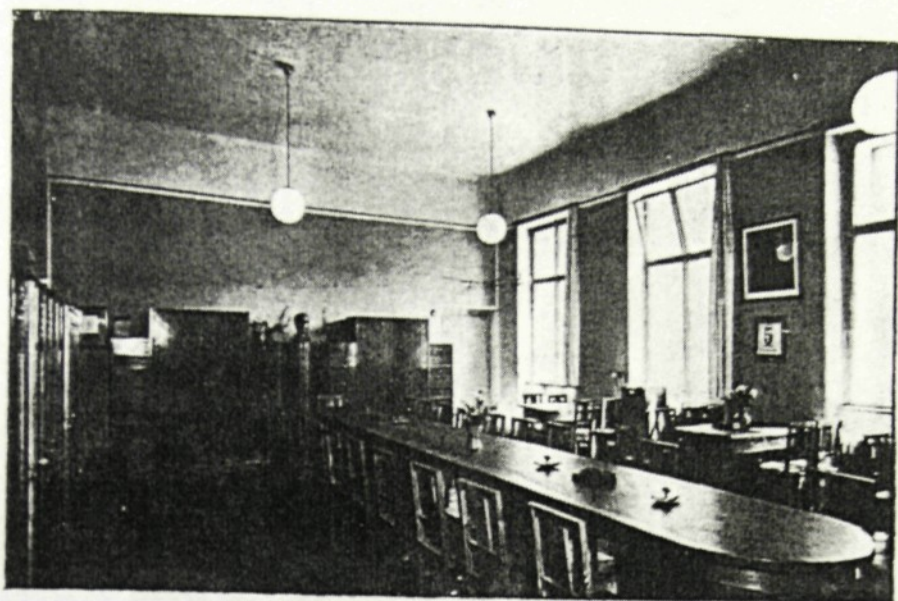
LA 74 / 77 / 0024

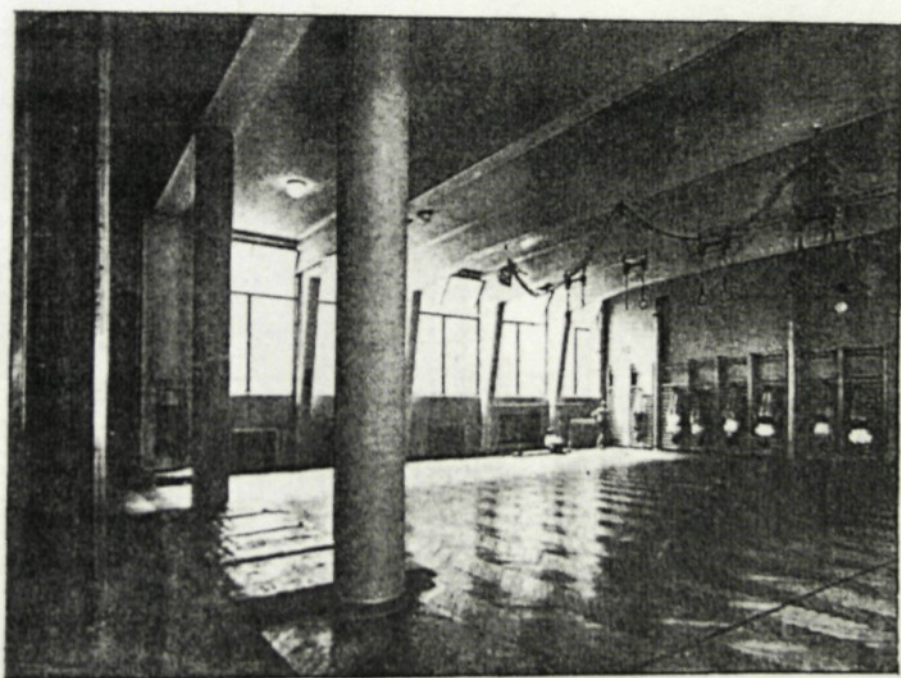
DVORNÍ PRŮČELÍ

HALA

SBOROVNA

TĚLOCVIČNA

Poznámky

- ¹⁾ Horská Pavla : Naše prababičky feministky, Knihnice dějin a současnosti, N.L.N. s.r.o., Praha, 1999, 11.svazek, str. 7.
- ²⁾ tamtéž, str. 75
- ³⁾ K ekonomické aktivitě žen na přelomu 19. a 20. století, (Překlad českých zemí), Československý časopis historický 31, 1983, č.5, str. 711
- ⁴⁾ tamtéž, str. 80
- ⁵⁾ tamtéž, str. 82
- ⁶⁾ Slavíková Marie : Dívčí gymnasia, Ženské studium na českých školách středních a vysokých, Praha, 1917
- ⁷⁾ Horská Pavla : Naše prababičky feministky, Knihnice dějin a současnosti, N.L.N. s.r.o., Praha, 1999, 11. svazek, str. 90
- ⁸⁾ Horská Pavla : Žena v Praze, Scriptorium, Praha, 1996, str.197
- ⁹⁾ Brabencová Jana : Pražské ženy v procesu vývoje českého dívčího vzdělávání ve 2. polovině 19. století, Žena v dějinách prahy, Scriptorium, Praha, 1996, str.203
- ¹⁰⁾ tamtéž, str.204
- ¹¹⁾ tamtéž, str. 211
- ¹²⁾ Krásnohorská Eliška : Vzpomínky upravené Ferdinandem Strejčkem, edice Vlasta, jihočeské nakladatelství Bratří Římsové, 1947, str.57
- ¹³⁾ Nevšimalová K. : Eliška Krásnohorská, k jejím 60. narozeninám, nákladem Ženského výrobního spolku českého v Praze, 1907, Praha, str.4
- ¹⁴⁾ Krásnohorská Eliška : Vzpomínky upravené Ferdinandem Strejčkem, edice Vlasta, jihočeské nakladatelství Bratří Římsové, 1947, str.26
- ¹⁵⁾ Nevšimalová K. : Eliška Krásnohorská, k jejím 60. narozeninám, nákladem Ženského výrobního spolku českého v Praze, 1907, Praha, str.7
- ¹⁶⁾ tamtéž, str.8
- ¹⁷⁾ tamtéž, str.9
- ¹⁸⁾ Krásnohorská Eliška : Vzpomínky na vynikající Čechy, rukopisy z pozůstalosti, Literární archiv Národního muzea, Památník národního písemnictví v Praze, č.inv.124 – 131

- ¹⁹⁾ Krásnohorská Eliška : Naše snaha, Svoboda, politický časopis, vydavatel Josef Barák, v Praze 25.1.1873, č.2, ročník 5
- ²⁰⁾ Krásnohorská Eliška : Vzpomínky, upravené Ferdinandem Strejčkem, edice Vlasta, jihočeské nakladatelství Bratří Římsové, 1947, str.32
- ²¹⁾ Krásnohorská Eliška : Jitro ženského studia, Ženský svět, 15.9.1922, Praha, str.174
- ²²⁾ tamtéž, str.175
- ²³⁾ tamtéž, str.175
- ²⁴⁾ tamtéž, str.175
- ²⁵⁾ tamtéž, str.176
- ²⁶⁾ tamtéž, str.176
- ²⁷⁾ tamtéž, str.177
- ²⁸⁾ tamtéž, str.177
- ²⁹⁾ tamtéž, str.177
- ³⁰⁾ tamtéž, str.177
- ³¹⁾ tamtéž, str.178
- ³²⁾ tamtéž, str.178
- ³³⁾ tamtéž, str.178
- ³⁴⁾ tamtéž, str.178
- ³⁵⁾ tamtéž, str.179
- ³⁶⁾ tamtéž, str.180
- ³⁷⁾ tamtéž, str.180
- ³⁸⁾ Petříková – Pavlíková Milada : K dějinám prvního dívčího gymnasia soukromé střední školy dívčí spolku Minervy v Praze, Učitelé v práci a boji 1848 – 1918, Práce, Praha, 1971, Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv Národního muzea, č.inv.1441 – 1442, č. příručky 22/76, str. 8
- ³⁹⁾ kvinta – ž. pátá třída gymnázia (v. též kvarta 1), Slovník cizích slov, L. Klimeš, SPN,n.p.,a.s., Praha, 1998, str.421
- ⁴⁰⁾ Petříková – Pavlíková Milada : K dějinám prvního dívčího gymnasia soukromé střední školy dívčí spolku Minervy v Praze, učitelé v práci a boji 1848 – 1918, Práce, Praha, 1971, Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv Národního muzea, č.inv. 1441 – 1442, č. příručky 22/76, str. 8

⁴¹⁾ tamtéž, str. 9

⁴²⁾ subvence – ž. podpora (poskytovaná z veřejných prostředků), str. 748

⁴³⁾ Petříková – Pavlíková : K dějinám prvního dívčího gymnasia soukromé střední školy dívčí spolku Minervy v Praze, Učitelé v práci a boji 1848 – 1918, Práce, Praha, 1971, Památník národního písemnictví v Praze, Literární archiv Národního muzea, č.inv. 1441 – 1442, č. příručky 22/76, str. 10

⁴⁴⁾ tamtéž, str. 11

⁴⁵⁾ tamtéž, str. 18

⁴⁶⁾ tamtéž, str. 19

⁴⁷⁾ tamtéž, str. 19

⁴⁸⁾ Rozhlas pro ženy : Odkaz Elišky Krásnohorské, Rozhovor k 50. Výročí založení dívčího reálného gymnázia „Eliška Krásnohorská“, pozůstalost Elišky Krásnohorské, Památník národního písemnictví, Literární archiv národního muzea v Praze, č.inv. 124 – 131, str. 2

⁴⁹⁾ tamtéž, str. 3